

ارسال آثار
فراخوان

فصلنامه‌ی آموزشی تحلیلی پژوهشی «جوانه»، از کلیه‌ی صاحب‌نظران، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی و اندیشمندان علاقه‌مند به مباحث تولید کتاب‌های آموزشی دعوت می‌کند، نوشته‌های خود را در زمینه‌های موضوعی زیر، برای دبیرخانه‌ی سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی ارسال دارند:

۱. مطالعات تطبیقی (تجربیات سایر کشورها در تولید کتاب‌های آموزشی)
۲. کاربرد انواع فناوری اطلاعات و ارتباطات در تولید کتاب‌های آموزشی
۳. تبیین ویژگی‌ها، استانداردها و اصول زیباشناسی کتاب‌های آموزشی

۴. معرفی توصیفی کتاب‌های آموزشی مناسب و برتر
۵. معرفی نشریات، منابع علمی و بانک اطلاعات کتاب‌های آموزشی داخل و خارج از کشور

۶. آسیب‌شناسی تولید کتاب‌های آموزشی مناسب
۷. نیازسنجی آموزشی و مخاطب‌شناسی
۸. ارزیابی یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تجربه در زمینه‌ی فرایند تولید کتاب‌های آموزشی مناسب

۹. معرفی طرح سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی و مؤسسه‌های انتشاراتی موفق

۱۰. تبیین روش‌های نوین خودیادگیری و خودارزشیابی
۱۱. مدیریت و مشارکت در تولید کتاب‌های آموزشی
۱۲. تبیین راهبردهای برنامه‌ریزی، تولید و ارزشیابی کتاب‌های آموزشی

۱۳. دورنما و چشم‌اندازهای آینده‌ی تولید کتاب‌های آموزشی
۱۴. تبیین اصول، رویکردها، اهداف نوین حاکم بر تولید کتاب‌های آموزشی مناسب

۱۵. مباحث تحلیلی و کاربردی مربوط به کتاب، کتابخانه‌های آموزشگاهی و کتابخوانی دانش‌آموزان

روشده ۲۴۹

فصلنامه‌ی سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر انتشارات کمک آموزشی

مدیر مسؤول: علیرضا حاجیان‌زاده
سرمدبیران: جواد محقق / سید امیر رَوَن
مدیر داخلی: محمدحسین معتمد‌راد
ویراستار: بهروز راستانی
طراح گرافیک: عبدالحمید سیامک‌نژاد
سال انتشار: پاییز ۱۳۸۷
شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

نشانی: تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی
پلاک ۲۶۸، دفتر انتشارات کمک آموزشی
صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
تلفن: ۸۸۳۰۶۰۷۱ دورنما: ۸۸۳۰۱۴۷۸
آدرس اینترنتی: www.roshdmag.ir
پست الکترونیکی: samanketab@roshdmag.ir

راهنمای تهیهی آثار

نشریهی آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «رشد جوانه» با هدف اطلاع‌رسانی، اشاعه‌ی یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تبادل نظر و تجربه بین صاحب‌نظران در زمینه‌ی مباحث مربوط به فرایند تولید کتاب‌های آموزشی مناسب منتشر می‌شود تا از این طریق، پدیدآورندگان در راستای تحقق هدف‌های آموزش و پرورش، به صورت مستمر و پویا بر غنای دانش تجربه‌ی حرفه‌ای خود بیفزایند و با به‌کارگیری بهینه‌ی ظرفیت‌های موجود، کیفیت تولید کتاب‌های آموزشی را ارتقاء بخشند.

راهنمای تهیهی آثار

از استادان، صاحب‌نظران و اندیشمندان محترم عرصه‌ی کتاب‌های آموزشی که به منظور همراهی با این فصل‌نامه، نوشته‌های خود را برای انتشار در «رشد جوانه» ارسال می‌دارند، تقاضا می‌شود، در حد امکان نکات زیر را رعایت فرمایند:

- حجم مطالب از ۸ صفحه‌ی تایپ شده و ۱۳ صفحه‌ی دست‌نوشته تجاوز نکند.
- نوشته حاوی مقدمه‌ای کوتاه، سابقه‌ی موضوع، نتیجه و جمع‌بندی موضوع باشد.
- نسخه‌ی اصلی نوشته ارسال شود.
- نوشته‌ی ترجمه شده باید با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی همراه آن ارسال شود. چنانچه نوشته را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید.
- نوشته در مجله یا نشریه‌ی دیگری به چاپ نرسیده باشد.
- محل قرار دادن جدول‌ها، نمودارها، شکل‌ها و عکس‌ها، در متن مشخص شود.
- «رشد جوانه» در رد، قبول، ویرایش و تلخیص آثار رسیده آزاد است و از بازگرداندن آن‌ها نیز معذور است.
- آرای مندرج در «رشد جوانه» ضرورتاً مبین رأی و نظر «دبیرخانه‌ی سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی» نیست. بنابراین، مسؤلیت پاسخگویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.
- اطلاعات منابع مورد استفاده برای تدوین اثر، به ترتیب زیر تنظیم شود:
نام نویسنده، نام اثر، نام مترجم، (اگر ترجمه باشد). نام مجله یا نشریه، شماره‌ی مجله، سال نشر، شماره‌ی صفحه.
- نوشته را به ضمیمه‌ی نام و نام خانوادگی نگارنده یا مترجم، درجه‌ی علمی یا سمت، نشانی محل کار یا سکونت و شماره‌ی تلفن، به نشانی زیر ارسال فرمایید:

تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۸، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی، فصل‌نامه‌ی «رشد جوانه»

فهرست

مقالات

- ۴ عزم ایستادن بر قلعه‌ی دانایی
دکتر محمدیان
- ۶ افقی نو در سامان ملی کتاب‌های آموزشی
علیرضا حاجیان‌زاده
- ۸ بدرقه‌ی راه
جواد محقق
- ۱۰ برای این که آسمان فردا خاکستری نباشد
محمدعلی شامانی
- ۱۲ کتاب‌های آموزشی در برخی از کشورهای موفق
سید امیررون
- ۱۸ این باز نویسی‌ها تا به کجا؟
جعفر ربانی

نقد و بررسی

- ۲۲ بررسی عملکرد طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی در طول ده سال گذشته
دکتر محمود معافی

چکیده‌ی پژوهش

- ۲۸ بررسی تطبیقی اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی در ۱۵ کشور جهان
فاطمه حدادی

ویژه‌ی هفتمین جشنواره

- ۳۵ فهرست کتاب‌های برگزیده و تقدیری
- ۳۹ بیانیه‌ی هیئت داوران
- ۵۷ معرفی داوران

عزم ایستادن بر قلعه‌ی دانایی

● دکتر محمدیان

معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

تحول در آموزش و پرورش یک نیاز جدی و یک ضرورت حتمی است. نیاز جدی است، زیرا جهان امروز ما، متفاوت از دیروز و جهان فردای ما بسیار پرفاصله از امروز ما خواهد بود. آماده‌سازی نسل برای زیستن در امروز و فردا یا برنامه‌های دیروزی بسیار ناممکن است و پای فشردن بر روش‌های پیشین و چشم بستن بر آینده‌ی دوردست نه در جا زدن بلکه آغاز سیر قهقراپی برای امضای نامه‌ی انقراض خویش است.

ضرورت حتمی است، چه بخواهیم و چه نخواهیم روزگار، مقتضیات خود را بر ما تحمیل می‌کند و نسل برای پایداری خویش از میان باریکه‌های زمان و اقتضائات آن در جست‌وجوی بزرگراه پیشرفت و تعالی، تغییر وضع موجود را می‌طلبد. در چنین هنگامه‌ای هم می‌توان، از حق انتخاب خود گذشت و آن را برای دیگران وا گذاشت تا بر ما تصمیم بگیرند و یا این که آگاهانه با درک زمان و موقعیت کمر همّت بست و خود مسیر آینده را طراحی و معماری کرد.

بدون تردید، **جامعه‌ی زنده و پویای ایران امروز که دست اقتدار حق از آستین پرنور او هویداست و عزم ایستادن بر قلعه‌ی دانایی، در میان مردمان منطقه‌ی خود را در بیست سال آینده دارد، نمی‌تواند منفعلانه تن به تحول بدهد.** او با بازخوانی نظریه‌ی اسلامی تعلیم و تربیت و بازنگری در بن‌مایه‌های فرهنگی و هویت ملی خویش باید فلسفه‌ی آموزش و پرورش نوین را در تراز جمهوری اسلامی تدوین نماید و برای تربیت انسان مطلوب در افق ۱۴۰۴ اهتمام ورزد.

نگاه فرهنگ‌مدارانه و تربیت‌مآل، به آموزش و پرورش و تلاش برای تحقق و تعمیق عدالت آموزشی با رویکرد توسعه‌ی مشارکت همه‌جانبه از الزامات پیگیری این مهم است.

داشتن برنامه‌ی درسی ملی، که به مثابه‌ی نقشه‌ی جامع از علم تا عمل آموزش و پرورش در یک برنامه‌ی میان‌مدت و بلندمدت است، از ضرورت‌هاست تا بتواند در حوزه‌های مختلف و متنوع آموزش و پرورش اعم از رسمی و غیررسمی فرآیند یاددهی و یادگیری را مهندسی و برآیند آن‌ها را در ساحت‌های تعلیم و تربیت رصد کند.

امروزه منحصر کردن آموزش و پرورش به کلاس درس رسمی و بسنده نمودن به کتاب‌های درسی مصداقی از نشناختن زمان و اقتضائات آن است. ورود رسانه‌های گوناگون آموزشی اعم از دیداری و شنیداری و مواد کمک‌آموزشی در شکل‌های متنوع آن، مجموعه‌ای از وسایل و وسائط آموزشی را فراهم کرده است که می‌تواند در توسعه و تعمیق

چراغ ۲۴

پاییز ۱۳۸۷

آموزش و پرورش بسیار نقش آفرینی کند و گامی برای شکل گیری مشارکت جامع تلقی شود. در سال های اخیر تهیه و تولید مواد و منابع آموزشی و کمک آموزشی اعم از کتاب، نشریه و محصولات الکترونیکی از سوی ناشران و مؤلفان این فضا را وسعت فراوان بخشیده و در عین حال بهره مندان، استفاده کنندگان و مخاطبان را در انتخاب بهترین، سودمندترین و مؤثرترین ها در فرایند یاددهی و یادگیری دچار تردید ساخته است.

چرا که در این حوزه، انتخاب ها باید با ملاحظه مقتضیات و شرایط فرهنگی اقشار و گروه های مختلف اجتماعی و فرهنگی در مناطق مختلف کشور انجام پذیرد و به کارگزاران و دست اندرکاران آموزشی اعم از کارشناس، مدیر، معلم و کادر اجرایی نهادها و دستگاه های مختلف آموزشی، مدارس و آموزشگاه های آزاد، امکان گزینش و انتخاب شیوه ها و منابع مختلف آموزشی را در چارچوب اهداف و برنامه های کلان نظام آموزش و پرورش کشور بدهد. خوشبختانه آموزش و پرورش کشور گام های مثبت و بلندی را در این جهت برداشته است. و با اجرای طرح سامان بخشی مواد و منابع آموزشی و کمک آموزشی که از سال ۷۹ آغاز شده و اکنون قریب به یک دهه را پشت سر گذاشته است با تدوین ۳۰ جلد سند استاندارد و راهنمای تولید کتاب های آموزشی در حوزه های موضوعی مختلف توانسته است معیارهای مشخصی را در اختیار تولید کنندگان و مصرف کنندگان کتاب های آموزشی شامل مؤلف، مترجم، ناشر، معلم، مدیر، دانش آموز و خانواده ها قرار دهد و به سامان دهی بازار نشر کتاب های آموزشی در جهت تحقق اهداف نظام تعلیم و تربیت کمک کند. معرفی کتاب های مناسب و برتر به جامعه فرهنگی کشور از طریق برگزاری جشنواره، انتشار کتابنامه و معرفی کتاب های مناسب در پایان کتاب های درسی از جمله دیگر دستاوردهای طرح سامان بخشی است.

آثار مثبت و فراگیر فرهنگی، آموزشی و تربیتی این طرح ملی مسئولان نظام آموزش و پرورش کشور را بر آن داشته است که با گسترش دامنه ای آن به همه ی حوزه های مواد و منابع و نرم افزارهای آموزشی اعم از کتاب و نشریه و تولیدات الکترونیکی از یک سو و نیز تکمیل حلقه های حمایت و پشتیبانی از ناشران و مؤلفان کتاب های آموزشی مناسب به تعمیق و توسعه آن در سطح ملی همت گمارند. در همین جهت شایسته است ضمن تقدیر از همه ی عوامل و دست اندرکاران این طرح در سطح دفتر انتشارات کمک آموزشی از همه ی مسئولان آموزش و پرورش کشور در مرکز و استان ها و نیز همه ی دست اندرکاران امور فرهنگی در سطح سایر وزارتخانه ها، سازمان ها و دستگاه های اجرایی و نیز نهادها و انجمن های علمی و صنفی مؤلفان، مترجمان، ناشران و دست اندرکاران کتاب های آموزشی در سطح کشور بخواهیم با عزمی ملی و منسجم به حمایت و پشتیبانی خود از این طرح بزرگ ادامه دهند و آموزش و پرورش کشور را در جهت تحقق و دستیابی به اهداف آموزش و پرورش در چشم انداز بیست ساله کشور یاری رسانند، البته این همه باید گامی در مسیر آن تحول بنیادین باشد که بتواند فرزندان ما را مفتخر به زیستن با هویت اسلامی و ایرانی در فرداهای دوردست بنماید.

افقی نو

در سامان ملی کتاب‌های آموزشی

● علیرضا حاجیان زاده

دبیر جشنواره و مدیر کل دفتر انتشارات کمک آموزشی

بعضی کتاب‌ها را باید چندبار خواند، برخی را باید جوید، خورد و هضم و جذب کرد. در مورد گروه قابل توجهی از کتاب‌ها خواندن یک بار کفایت می‌کند. تعدادی از کتاب‌ها را باید گزینشی خواند، اندکی را باید ورق زد و معدودی را فقط دید و نگاه کرد. چرا چنین است و متر و معیار ما در هر کدام از این گزینش و انتخاب‌ها چیست؟

در مورد پاسخ به این پرسش‌ها نخست باید به تعدد و تکثر عناوین کتاب‌ها در فضای فرهنگی کنونی اشاره کرد. تعدد کتاب‌ها با توجه به عرضه‌های موضوعی گوناگون چنان است که واقعاً قدرت انتخاب درست را از افراد سلب می‌کند. این مسأله زمانی که در حوزه کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی اتفاق می‌افتد مشکل‌دوچندان می‌شود. از یک سو موجی از تبلیغات گسترده و مبتنی بر روان‌شناسی مخاطب با تحریک نیازهای آنی و کوتاه‌مدت، دانش‌آموز و معلم را به سویی می‌کشاند و از طرف دیگر توجه به نیازهای آنی و بلندمدت و اهداف کلان و برنامه‌های آموزشی و نیز محدودیت فرصت و سقف حوصله، گزینه‌های دیگری را پیش روی مخاطب باز می‌کند.

انفعال، استیصال، سردرگمی و بلاتکلیفی نتیجه چنین وضعیتی است. آن‌چه ما را در چنین وضعیت سردرگم و بلاتکلیفی بیشتر نگران می‌کند بی‌هنجاری و فقدان ملاک و متر و معیار روشن و مشخص برای گزینشگری کتاب و برون رفت از این وضعیت است.

دفتر انتشارات کمک‌آموزشی با درک و دریافت دقیق از وضعیت بی‌هنجاری در حوزه نشر کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی از سال ۱۳۷۹ طرحی را با عنوان «سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی» پی‌ریزی کرد. این طرح بر خلاف برخی رویه‌های مرسوم و معمول در حوزه‌های فرهنگی نه با بخشنامه و دستورالعمل یا فشار و اجبار که با آموزش، فرهنگ‌سازی، همفکری و همدلی سه‌رکن اصلی این حوزه، یعنی مؤلفان و مترجمان، ناشران و مخاطبان و مصرف‌کنندگان تلاش کرد بازار نشر کتاب‌های آموزشی را از وضعیت «آنومی» و بی‌هنجاری خارج کند.

در جهت تحقق این هدف سه فعالیت عمده در دستور کار دفتر انتشارات کمک‌آموزشی قرار گرفت.

الف - تدوین و تولید اسناد استاندارد تولید کتاب‌های آموزشی در حوزه‌های مختلف درسی و موضوعی.

ب - شناسایی، معرفی و انتخاب آثار، مولفان و ناشران برتر به جامعه فرهنگی، معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها.

چهارم ۲۴

پاییز ۱۳۸۷

۶

ج- حمایت از مؤلفان و ناشران آثار استاندارد و منطبق با اهداف کلان نظام تعلیم و تربیت کشور اکنون که یک دهه از اجزای این طرح می‌گذرد با سربلندی می‌توان دستاوردهای ارزشمند و گران سنگ آن را به نظاره نشست و برشمرد.

- انتشار ۳۰ سند استاندارد (راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی)

- انتشار ۳۰ جلد کتابنامه رشد و لوح‌های فشرده‌ی آن برای معرفی آثار مناسب و برتر

- انتشار عناوین کتاب‌های مناسب در انتهای کتاب‌های درسی

- برگزاری ۷ دوره جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی و تقدیر از آثار برتر آن

- برگزاری چندین نشست علمی کاربردی با حضور صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران امر

- جلب مشارکت انجمن‌ها و تشکل‌های مؤلفان و ناشران کتاب‌های آموزشی در طرح

سامان بخشی

- و افزایش ۴۱ درصدی کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی مناسب و استاندارد منطبق با اهداف کلان نظام تعلیم و تربیت کشور طی سال‌های اخیر، بخشی از دستاوردهای اجرای یک دهه طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی است.

اکنون که این طرح موفق شده تا مرجعیت علمی، اثربخشی و فایده‌مندی، خود را برای دست‌اندرکاران کتاب‌های آموزشی به اثبات برساند، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی به عنوان مسئول اجرای طرح خرسند است اعلام کند که وزارت آموزش و پرورش در جدیدترین مصوبه خود، سامان بخشی کتاب‌های آموزشی را به عنوان یک «طرح ملی» پذیرفته و خواهان اشاعه، توسعه و حمایت همه‌جانبه از آن در سطح ملی شده است. به همین منظور

این دفتر در مرحله دوم اجرای طرح با اتکا به پژوهش‌های ارزشیابی، ضمن تجدید سازمان کار با مشارکت بیشتر دست‌اندرکاران حوزه‌ی نشر کتاب‌های آموزشی اعم از مؤلفان، مترجمان، ناشران، معلمان و مسئولان مدارس و رفع کمی‌ها و کاستی‌ها در جهت تکمیل و تقویت طرح و حمایت بیشتر از مؤلفان و ناشران کتاب‌های مناسب و استاندارد در تدارک برنامه‌ریزی و تعامل با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نیز سایر معاونت‌های آموزش و پرورش برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس با کتاب‌های مناسب و برگزیده‌ی طرح سامان بخشی است. امید می‌رود با عبور موفقیت‌آمیز از این مرحله، گذشته از آن که دامنه و گستره طرح به تمام نقاط کشور توسعه یابد، آثار فرهنگی،

تربیتی، آموزشی و اقتصادی طرح، بازار

نشر کتاب‌های آموزشی و نیز فضای

فرهنگی جامعه و مدارس کشور را

بیش از پیش متأثر کند و وزارت

آموزش و پرورش را در جهت تحقق

اهداف عالی‌ه تعلیم و تربیت کشور

یاری نماید.

بدرقه‌ی راه

● جواد محقق

سردبیر مجله‌ی رشد هنر

هفتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، ویژه‌ی دوره‌ی آموزش متوسطه‌ی نظری، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش در حالی برگزار می‌شود که هنوز، به تصدیق بیانیه‌های هیئت‌داوران، در انتشار کتاب‌های رشته‌ها و شاخه‌های گوناگون، نابسامانی‌هایی در سطوح متفاوت به چشم می‌خورد.

۲۴۹۱۲

پاییز ۱۳۸۷

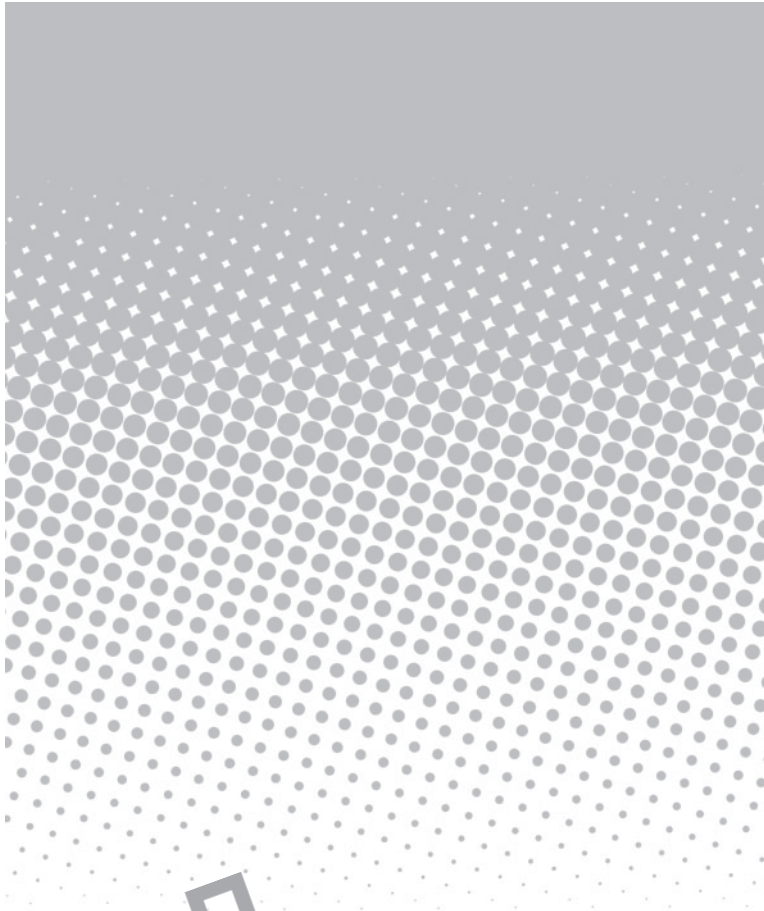

اگرچه معلمان و کارشناسان صاحب نظر آموزشی از دیرباز، نگاه خوبی به این عرصه نداشتند و کتاب‌های کمک‌درسی را در قالب حل المسائل و امثال آن مضر معرفی می‌کردند، اما حضور مستمر و قدرتمند این نوع کتاب‌ها در ایران و نیز وجود کتاب‌های مشابه آن در حاشیه‌ی همه‌ی نظام‌های آموزشی دنیا - که بعضاً در ایران هم ترجمه و چاپ می‌شوند - نشان می‌دهد که فرار از آن ممکن نیست. چرا که حجم عظیم اطلاعات تولید شده در جهان امروز و محدودیت‌های زمانی و مالی آموزش‌های رسمی، دانش آموز و دانشجوی امروز را - بویژه در جنبه‌ی رقابت‌های فشرده‌ی امتحانات گوناگون مدرسه و دانشگاه و مؤسسات دیگر، ناچار از مراجعه‌ی به آن‌ها کرده است و می‌کند. بخصوص که کارهای پولساز بی‌نیاز از سرمایه‌ی اولیه هم محدود است و همین باعث شده است که گرایش به سمت مشاغل استخدامی در میان فارغ‌التحصیلان زیاد باشد و کمتر کسانی به دنبال کارهای تولیدی بروند.

از این رو توفیق بسیاری از تحصیل‌کردگان، منوط به مجاهدت‌های فردی خارج از مدرسه‌ی آنان است و کمتر کسی تنها به اتکال آموزش‌های رسمی و عمومی قادر است از مواهب واقعی و جدی گذراندن دوره‌های آموزشی بهره‌مند شود. نگاهی حتی سطحی، به زندگینامه‌ی چهره‌های موفق ادبی و هنری یا سیاسی و اقتصادی نشان می‌دهد که اینان، پیش از آن که پرداخته‌ی رشته‌های درسی یا دانشکده‌های ادبیات و هنر و علوم سیاسی و اقتصاد باشند، ساخته‌ی استعداد فردی و مجاهدت‌های شخصی خویش در خارج از محیط‌های رسمی درس و بحث کلاس و نظام آموزشی نمره‌محور و تئوری‌زده‌ی ماست. بویژه در شاخه‌ها، شعبه‌ها، رشته‌ها و دروسی که از نظر عرضه و تقاضا عمومیت ندارد، ولی مورد نیاز فارغ‌التحصیلان یا همخوان با علاقه و استعداد آن‌هاست.

به همین دلیل، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی به فکر سامان بخشی این نیروهای پراکنده و این سرمایه‌های عظیم مالی و انسانی افتاد و تلاش کرد به سهم خود قدمی بردارد و همه‌ساله با رفع کاستی‌های سال قبل، مقبولیت عام‌تری بیابد و گزینش‌های بهتری داشته باشد. علاوه بر برگزاری جشنواره، کتابنامه‌های گوناگون رشد و راهنماهای متعدد تألیف کتب آموزشی نیز ابزاری بودند که در راستای تکمیل و تقویت این حرکت، به اصلاح نسبی بازار نشر کتاب‌های آموزشی، برای کمک به مدیران و معلمان مدارس و مؤلفان و ناشران و خانواده‌های دانش‌آموزان تدارک دیده شد.

نشریه‌ی جوانه هم به عنوان آئینه‌ای هرچند کوچک، بازتاب این تحرک فرهنگی، آموزشی را در جامعه‌ی مخاطب برعهده گرفت. از آن‌جا که جزئیات این موارد در نوشته‌های دیگر همکاران آمده است، از تکرار آن‌ها پرهیز می‌کنم. اما این که دست‌اندرکاران جشنواره، توفیق داشته‌اند یا نه؟ و اگر داشته‌اند، چقدر و چگونه و کجا؟ بحثی است که به نظر دانش‌آموزان، معلمان، مدیران، مؤلفان، ناشران و صاحب‌نظرانی بستگی دارد که این حرکت فرهنگی آموزشی را، به درستی رصد می‌کنند. باشد که با نقد و نظر خویش، به اصلاح بیشتر آن بکوشند. همین!

برای این که آسمان فردا خاکستری نباشد

● محمدعلی شامانی

معاون برنامه‌ریزی مجلات رشد

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۱۰

انسان‌ها را می‌توان از دغدغه‌هایشان شناخت. تعلیم و تربیت انسان‌ها، مهم‌ترین دغدغه‌ی انسان‌های بزرگ و ارزشمند است. از همین‌روست که چنین کار سترگی را هدف بعثت انبیاء دانسته‌اند. نگاه دقیق به عناصر و ابزارهای تعلیم و تربیت، از تأثیر عمیق کتاب به‌ویژه کتاب

آموزشی در اعتلای تعلیم و تربیت یک کشور خبر می دهد. این نگاه دقیق در حوزه‌ی آموزش و پرورش، که امروز تحت عنوان «سامان بخشی کتاب‌های آموزشی» از آن یاد می کنیم، تلاشی بوده است، برای تحقق و نهادینه کردن این نوع نگرش.

آموزش و پرورش مادام العمر یعنی گشودن راهی که تمام انسان‌ها همواره فرصت آموختن داشته باشند. زمانی این فرصت فراگیر می شود که تمام انسان‌ها مفهوم «دانایی» به مثابه‌ی «زندگی» و «خودشکوفایی» را پذیرا باشند. در باورهای دینی ما، پویایی، جست‌وجو و آموختن در حصار زمان و مکان نمی گنجد و حدی برای آن وجود ندارد.

برای زمینه‌سازی نظام آموزش و پرورش مداوم، در دسترس بودن منابع خواندنی لذت‌بخش از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و کتاب گذرگاه ما به جهان دانایی است.

میل و رغبت به خواندن و انس با کتاب، درست زمانی شکل می گیرد که فرزندان ما ناگزیرند، کتاب‌های آموزشی را بخوانند. آیا تاکنون از خود پرسیده ایم، فرزندان ما، خواندن لذت‌بخش، نشاط آور و پرهیجان را تجربه کرده اند؟ بی تردید، دانایی، نشاط آفرین است. یک جامعه‌ی زنده و بالنده همواره در مسیر دانایی است و حرکت در مسیر دانایی، جامعه را زنده و پر نشاط می سازد. از این رو، کتاب به عنوان «گذرگاه» همواره در دسترس، برای گسترش اقلیم دانش و ارتباط با ناشناخته‌ها، بسیار مهم است.

بسیاری معتقدند علی‌رغم حضور رسانه‌های جدید و رنگارنگ، کتاب از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. هرچند کتاب‌هایی با همان مختصات سنتی! در روزگار ما به صورت e-Book با قابلیت‌های بسیار به بازار عرضه شده اند، اما کتاب‌های کاغذی، همچنان طرفداران بسیاری دارد.

سؤال پیش رو، سخت و پاسخ به آن ممکن است تلخ باشد. آیا، کتاب‌های ما «خواندنی»، نشاط آور، و لذت‌بخش هستند؟ و مهمتر از آن کتاب‌های آموزشی- که در بسیاری از موارد از سوی مخاطبان، با شوق و رغبت انتخاب نمی شوند، می تواند، در فرزندان ما شوق دائمی برای خواندن ایجاد کند؟

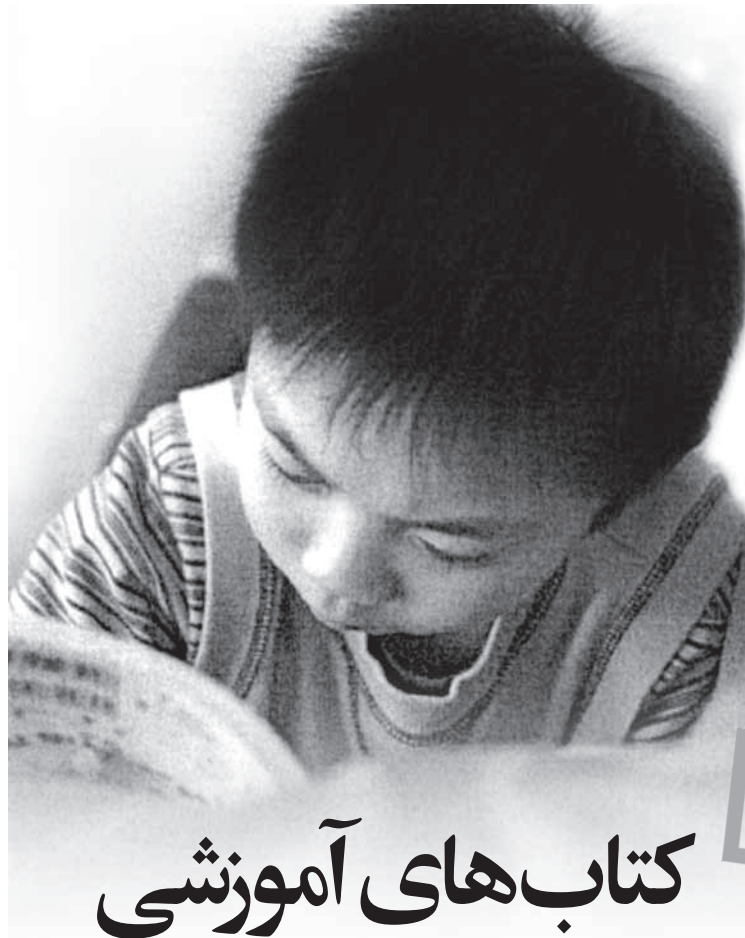
کتاب‌های آموزشی خارج از فضای ناگزیر، ارائه شوند، معلوم نیست چقدر خواننده داشته باشند.

و «کنکور» به عنوان تبلور این فضای ناگزیر ما را به بیراهه برده است، که ناهمواری‌های آن، استهلاک پویایی و سرزندگی فرزندانمان را در پی دارد. آن‌ها نمی خوانند که بدانند، نمی خوانند که لذت ببرند، نمی خوانند که...

در این میان مسؤلیت دشواری برعهده‌ی نویسندگان و ناشران- به ویژه حوزه کتاب‌های آموزشی است.

برای این که فردا فرزندان ما مثل تشنه‌ای که در جست‌وجوی آب است. عطش دانایی داشته باشند، باید بسیار دقیق، حساب شده به تولید کتاب‌های آموزشی اقدام کرد.

اگر امروز به فکر فردا و نسل فردا نباشیم اگر امروز نتوانیم نظام تعلیم و تربیت مادام‌العمر را درست پی‌ریزی کنیم، فردا آسمان سرزمینمان خاکستری خواهد بود.

کتاب‌های آموزشی در برخی از کشورهای موفق

● سید امیر رون

مدیر اجرایی جشنواره

در اکثر نظام‌های آموزش و پرورش موفق، چه از نوع بسیار متمرکز مثل ژاپن و چه از نوع بسیار غیرمتمرکز مثل کانادا و استرالیا، در دوره‌های متفاوت تحصیلی، سیاست‌های آموزشی، رئوس مواد و سرفصل‌های برنامه‌ی درسی و سیاست‌های کلی تدریس، توسط بخش‌های دولتی آموزش و پرورش (ایالتی، فدرال، منطقه یا کشور) تهیه و تنظیم و به جامعه‌ی تحت پوشش ابلاغ می‌شود. اما در مکان‌های گوناگون آموزشی مثل مدرسه، ناحیه، منطقه‌ی آموزش و پرورش، دانشگاه و مؤسسات تحقیقات تربیتی، این ناشرین خصوصی، گروه‌های مؤلفان و دست‌اندرکاران طراحی و تولید کتاب‌های درسی و آموزشی هستند که با داشتن استقلال نسبی و اقتدار در زمینه‌ی کار خود و در نظر گرفتن چارچوب‌های تعیین شده در برنامه و رئوس تعیین شده، و محتوای دروس دوره‌های تحصیلی و از جمله دوره‌ی متوسطه، به طراحی، تدوین و تولید کتاب‌های آموزشی، با طرح‌های متفاوت می‌پردازند. البته این کتاب‌ها قبل از چاپ سپاری، به خصوص در مورد کتاب‌های درسی، می‌باید به نوعی با توجه به درجه‌ی تمرکز نظام آموزشی، مراحل گرفتن مجوز و تأییدیه را از کمیته‌های تخصصی و دفاتر ذی‌ربط در سطح محلی، منطقه‌ای یا وزارت آموزش و پرورش طی کنند [سرکارآرانی، ۱۳۷۹].

۲۴۹۱۹۰

پاییز ۱۳۸۷

۱۲

اما انواع شکل‌های طراحی و تولید کتاب‌های آموزشی چه صورتی دارد؟ **خلخالی (۱۳۷۹)**
ساختار تولید کتاب‌های آموزشی و درسی در کشورهای توسعه یافته را در چهار شکل طبقه‌بندی می‌کند:

۱. مواد آموزشی به عنوان یک طرح یا پروژه‌ی آموزش پیشرفته.
 ۲. کتاب‌های درسی بخش خصوصی که در راستای برنامه‌ی ملی تدوین می‌شوند.
 ۳. کتاب‌های آموزش بخش خصوصی که در ارتباط مستقیم با برنامه‌ی ملی است.
 ۴. کتاب‌های آموزش عمومی که توسط بخش خصوصی تولید می‌شوند و برای توسعه‌ی اطلاعات و غنی کردن سواد سطح معینی از دانش‌آموزان قابل استفاده است.
- یک نگاه کلی به نمونه‌ای از کتاب‌های آموزشی تولید شده و مقالات صاحب‌نظران این حوزه در نظام‌های موفق آموزشی حاکی از آن است که از نظر کاربرد کتاب‌های آموزشی انتشار یافته، در میان آن‌ها دو دسته‌ی عمده قابل تشخیص هستند:

۱. **کتاب‌های آموزشی توسعه‌ای:** بخش قابل توجه از کتاب‌های آموزشی تولیدی در نظام‌های موفق آموزشی به توسعه‌ی مهارت‌های اساسی، چون خواندن، تقویت مهارت‌های حل مسئله، جست‌وجوگری و تحقیق و توسعه‌ی خلاقیت در دانش‌آموزان اختصاص دارد. این کتاب‌ها عمدتاً حاوی فعالیت‌هایی هستند که برای فراتر رفتن از برنامه‌ی درسی رسمی برای کل فراگیرندگان در نظر گرفته می‌شوند.

۲. **کتاب‌های آموزشی درمانی و تقویتی:** کتاب‌هایی که در آن‌ها، توجه به ویژگی‌های یادگیرنده و کشف سبک یادگیری، از عناصر اساسی در تصمیم‌گیری درباره‌ی این موضوع است که چه چیزی، چگونه آموزش داده شود [Flynn, 1982].

از آن‌جا که بین دانش‌آموزان از نظر سبک یادگیری و استعدادها و علاقه‌ها تفاوت وجود دارد، می‌باید به این تفاوت‌ها توجه داشت و حتی در مواقعی، به‌خصوص از جهت غنی کردن یادگیری فردی، مواد و منابع کمک آموزشی با کاربردی درمانی برای آن دسته از دانش‌آموزان که در یادگیری مشکلاتی دارند، به کار گرفته شوند. یکی از زمینه‌هایی که منابع درمانی در آن بسیار مطرح است، مواد آموزشی در برنامه‌های درمانی خوانندگان در کلاس‌های دوره‌ی متوسطه است. بخش قابل توجهی از این مواد برای درمان و تقویت خواندن را که کتاب‌های کمک آموزشی نیز در میان آن‌ها قرار دارند، **مارستی**^۱ (۱۹۸۱) و **چیک**^۲ (۱۹۸۳) مطرح کرده‌اند. آن‌ها را از جوانب متفاوت مورد ارزیابی و تحلیل قرار داده‌اند و در نهایت به توصیه‌هایی برای راهنمایی مصرف‌کنندگان رسیده‌اند.

از ویژگی‌هایی که در کار تولید و انتشار مواد آموزشی و کمک آموزشی نوشتاری و غیرنوشتاری در نظام‌های موفق می‌توان مشاهده کرد، جامع‌نگری در قالب یک برنامه و توجه به تمام منابع رسانه‌ها در کنار کتاب درسی و مواد آموزشی نوشتاری است. یک نمونه‌ی آن را که همراه با «کتاب راهنمای کاربرد»^۳ توسط «مؤسسه‌ی یادگیری»^۴ [ELI] منتشر شده است، **آدامز**^۵ (۱۹۸۶) مطرح می‌کند. ELI یک برنامه‌ی جامع تدریس است که از سیستم‌های ارائه‌ی مطلب جانشین یکدیگرند بهره می‌گیرد؛ از جمله استفاده از تلویزیون، منابع کتابی و نوشتاری، رادیو و روزنامه. در کتاب راهنمای کاربرد، رویه‌ها و سیاست‌ها، نحوه‌ی انتخاب، معیارها، نقش‌ها، سازمان‌دهی و مدیریت مشخص شده است.

کتاب‌های آموزشی
تولیدی در نظام‌های
موفق آموزشی
به توسعه‌ی مهارت‌های
اساسی
چون خواندن
تقویت مهارت‌های
حل مسئله
جست‌وجوگری
تحقیق و توسعه‌ی
خلاقیت در
دانش‌آموزان
اختصاص دارد

از دیگر ویژگی‌هایی که با توجه به مواردی که در نحوه‌ی استفاده و نوع تولیدات مواد و کتاب‌های آموزشی در نظام‌های موفق به‌دست می‌آید، قدرت انتخاب و استقلال نسبی مدرسه و معلم در انتخاب و کاربرد این کتاب‌ها و منابع در کلاس برای دانش‌آموزان است. این قدرت انتخاب و استفاده از منابع متنوع را، بیش از همه نظام برنامه‌ی درسی و عدم تأکید بر انتقال اطلاعات از طریق کتابی خاص، تنوع در برنامه‌ها و دور بودن از «محتوا مداری» و تمرکز بر کتاب درسی واحد به معلمان می‌دهد.

بدین طریق، مؤسسه‌های گوناگون طراحی و تولید مواد و کتاب‌های آموزشی، از رشد قابل توجهی برخوردارند و طرح‌های متنوعی از تولیدات مواد، کتاب‌های آموزشی را با در نظر داشتن رئوس برنامه و سیاست‌های کلی آموزش و پرورش، منتشر می‌کنند. در نظام‌های موفق برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، معمولاً برای انتخاب کتاب و تطبیق محتوا و مواد آموزشی موجود با نیازها و توانایی‌های دانش‌آموزان، راهنماها، فهرست‌ها و مجموعه‌های کتاب‌شناسی وجود دارند که به معلمان کمک می‌کنند. نمونه‌های چنین فهرست‌ها و راهنماهایی را می‌توان در جدول ۱ به‌طور خلاصه و مقایسه‌ای مشاهده کرد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، معیارهای قابل خواندن بودن، درگیر شدن دانش‌آموز و ارتقای یادگیری، سادگی و روانی نگارش، تشریح و توضیح مفاهیم، علاقه‌های دانش‌آموز، مهم‌ترین و مورد توافق‌ترین معیارهای ارزیابی و انتخاب کتاب‌های آموزشی هستند.

و در آخر این که در نظام‌های موفق آموزشی، نظام برنامه‌ریزی درسی و سنجش از آموخته‌های دانش‌آموزان، به‌طور عمده بر کسب مفاهیم و مهارت‌های بنیادی یادگیری، افزایش توان کسب و پردازش داده‌ها، جست‌وجوگری، کسب مهارت‌های زندگی و شغلی، و توسعه‌ی مهارت‌های تحقیقی و پروژه‌ای تأکید دارد. اصولاً علت پیشرفته بودن یک نظام آموزشی نیز همین توجه به ابعاد و لایه‌های عمیق‌تر یادگیری دانش‌آموزان و کسب مهارت‌های برنامه‌ریزی و استقلال نسبی دانش‌آموز در شناخت راه یادگیری از طریق فرصت‌هایی است که در برنامه‌ی درسی ارائه می‌شوند. هم‌چنین، نظام اصولی ارزش‌یابی از آموخته‌ها، در جهت تقویت این مهارت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌های اساسی شکل گرفته است. برای مثال، در انگلستان بیش از ۱۰ سال است که تکیه بر ارزش‌یابی‌های تستی در درس‌ها حذف شده است. [خلخالی، ۱۳۷۹].

بدیهی است، دلیل این طرز برخورد را باید در تحول نظام آموزشی و اعتقاد به این موضوع جست که ارزش‌یابی مکانیکی از سطوح پایین یادگیری و اطلاعات حفظ شده، نمی‌تواند مجموعه توانایی‌ها، خلاقیت‌های فردی، مهارت‌های حل مسئله و تفکر منطقی را بسنجد. بنابراین، روش‌های تحقیقی، تشریحی، مقاله‌نویسی و نظایر آن را حتی در کنکورها در نظر می‌گیرند. چنین نگرشی به برنامه‌ی درسی و ارزش‌یابی از آموخته‌های دانش‌آموزان، روش

توجه به ویژگی‌های یادگیرنده و کشف سبک یادگیری، از عناصر اساسی در تصمیم‌گیری درباره‌ی این موضوع است که چه چیزی، چگونه آموزش داده شود

تولید کتاب‌های آموزشی تأثیر به‌سزایی خواهد داشت و تولید کتاب‌های نمونه‌ی تمرین، مسئله‌ی تستی، حل المسائل و تست‌های گام‌به‌گام و طبقه‌بندی شده که تماماً متکی بر روش‌های «حافظه‌مدار» و کسب اطلاعات سطحی برای موفقیت در امتحانات هستند، محلی برای رشد نخواهد داشت.

جدول ۱. معیارهای ارزیابی و انتخاب کتاب‌های آموزشی

معیارها	صاحب‌نظران	چیک	هویارد	پروود	مارستی	مکنیل	ویلمز	پاورز	مهم‌ترین معیار
قابل خواندن بودن کتاب		✓							*
سادگی و روانی نگارش (نحوه‌ی ارائه‌ی مطالب)			✓	✓			✓		**
علائق دانش‌آموز		✓					✓	✓	**
هزینه‌ی کتاب		✓							
اشتباهات و انحرافات متن		✓							
ارزشمندی محتوا (خالی بودن از مطالب کم‌ارزش و کم‌اهمیت)		✓							
استفاده از کمک‌های گرافیکی، نقشه، عکس و نمودار			✓						
تقویت خواندن				✓					
ارتقای یادگیری و فعال شدن دانش‌آموز			✓			✓			*
جهت‌گیری‌های ارزشی، فلسفی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی						✓			
طراحی کتاب							✓		
تشریح، توضیح مفاهیم و واژه‌ها			✓				✓		*
تعمق و پیش‌برد مباحثه			✓						

1. Marcetti
2. cheek
3. Manual
4. Extended Learning Institutue
5. Adams

◀ منابع

۱. سرکارآرانی، محمدرضا. «کارکرد مدرسه، انتظارات جامعه و نقش انتشارات کمک آموزشی». نشریه‌ی جوانه، ویژه‌برنامه‌ی اولین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد. دفتر انتشارات کمک آموزشی. آبان ۱۳۷۹.
۲. خلخالی، مرتضی. «آشفته‌بازار کتاب‌های کمک درسی، معلول اوضاع نابسامان نظام آموزشی کشور است». روزنامه‌ی همشهری. تهران. آبان ۱۳۷۹.
۳. «نظام سنجش کتاب محور و بحران کتاب‌های درسی و کمک‌درسی». نشریه‌ی جوانه، ویژه‌نامه‌ی اولین جشنواره‌ی کتاب‌های درسی آموزشی رشد. دفتر انتشارات کمک آموزشی. ۱۳۷۹.
۴. یارعلی، جواد. تحلیل محتوای کتب غیردرسی مطالعه شده توسط دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه استان اصفهان. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان. بهمن ۱۳۷۹.
۵. سلسبیلی، نادر. ارزیابی کتاب‌های کمک‌آموزشی دوره‌ی متوسطه به منظور ارائه‌ی چارچوب مطلوب برای طراحی و تدوین آن‌ها. پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت. تهران. ۱۳۸۰.
6. flynn, Mary B. (1982). Breaking the Book Barrier. virginia. USA.
7. Marcetti, Alvin J. (1981). A Review of currently Used Secondary Remedial Reading Materials. California. USA.
8. Cheek Dallas H. (1983). Secondary Reading Materials: Selection Criteria for the classroom teacher. Journal of-Reading Vol. 28, No.6.
9. Adams Larry (1986). Extended Learning Institutue. Policies And Procedures Manual. John Tyler Community College. Virginia.

۲۴۹۰۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۱۷

این بازنویسی‌ها تابه کجا؟!

● جعفر ربانی

سردبیر مجله‌ی رشد معلم

اشاره

هر کسی که اندک سررشته‌ای در ادبیات کودکان و نوجوانان داشته باشد، اگر نگاهی به محصولات بازار نشر این آثار ببیند، می‌بیند که بخش قابل توجهی از آثار مکتوب این حوزه را آثاری تشکیل می‌دهند که اغلب بازنویسی آثار بزرگان یا چهره‌های سرشناس ادبیات فارسی هستند و یا بسط‌یافته‌ی حکایت‌ها و روایت‌های منسوب به ائمه و پیشوایان دین. امروز شما می‌توانید انواع بازنویسی‌های کودکانه را از داستان‌های شاهنامه‌ی **فردوسی**، دیوان مثنوی، **خمسه‌ی نظامی**، گلستان، بوستان، قصه‌های عطار، حکایت‌های کلیله و دمنه، قابوس‌نامه و... و هم‌چنین بسیاری از روایات اسلامی، اعم از حدیث و قرآن را، در بازار کتاب به راحتی بیابید و ملاحظه کنید که چگونه پاره‌ای از ناشران محترم که گفته می‌شود تعدادشان بیش از تعداد کتاب‌فروشی‌هاست، بخشی و حتی بخش عمده‌ای از سرمایه‌ی خود را مصروف تولید چنین کتاب‌هایی کرده‌اند. در واقع باید گفت، همان‌طور که پاره‌ای از مؤسسات انتشاراتی، همگی همت خود را صرف تولید کتاب‌های کمک‌درسی یا کمک‌آموزشی بر مبنای کتاب‌های مدارس می‌کنند، پاره‌ای نیز با آثار بزرگ ادب فارسی، چنین معامله‌ای را روا می‌دارند؛ به طوری که بتوان از یک کتاب مثلاً شاهنامه، مثنوی مولوی، ده‌ها کتاب بیرون آورد. نگارنده بر آن است که این‌گونه کتاب‌ها، اگر نه تماماً، ولی اغلب آن‌ها نمی‌توانند کمک‌شایان به رشد ذهنی، عقلی و عاطفی کودکان و نوجوانان بکنند. بلکه بیشتر به سرگرم کردن آن‌ها می‌پردازند و حتی نوعی سیری کاذب در بچه‌ها به وجود می‌آورند که در نهایت مانع از بهره‌گیری صحیح نسل نوجوان از این منابع ارزشمند می‌شود. این نوشته در پی مدلل ساختن همین امر است.

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۱۸

این بیت معروف مولوی که گفته است:

چون که با کودک سر و کارت فتاد

پس زبان کودک کی باید گشاد

ظاهراً می‌تواند بهانه‌ی خوبی باشد تا به وسیله‌ی آن، بسیاری از مفاهیم نسبتاً مشکل را به لطایف‌الجبیل برای بچه‌ها آسان کنیم. با این حال به نظر نمی‌رسد، گذشتگان ما، حتی آن‌ها که با نظر مولوی موافق بوده‌اند، به این فکر افتاده بوده باشند که هم‌چون ما، به گونه‌ای بی‌پروا، هر گونه اثری را در قالب‌های ساده‌ی قصه، شعر کودکان و... بریزند و در اختیار بچه‌ها قرار دهند. حداقل تا نیم قرن اخیر چنین چیزی رایج نبود. و بچه‌ها در مکتب‌خانه‌ها معمولاً کتاب‌های مستقل خود، یعنی «موش و گربه» «عیبید زاکانی» و «عاق والدین»، «نصاب العیاب» و... را می‌خواندند. کتاب‌های سنگین را هم عیناً همان‌طور که بودند، یعنی اصل متن را، منتها منتخبات و یا گزیده‌های از آن‌ها را مورد استفاده قرار می‌دادند که معروف‌ترین آن‌ها گلستان سعدی، کلیله و دمنه و... بود.

این وضع تا چند دهه‌ی قبل برقرار بود (فعالاً کاری به حسن یا عیب آن نداریم). ظاهر آن‌چه در این وضعیت دگرگونی به وجود آورد، رشد صنعت چاپ، رشد سوادآموزی و سوادآموزان و در این اواخر، به کار افتادن سرمایه‌های مالی بیشتر در کار چاپ و نشر است. البته به میان آمدن پای هنر گرافیک، تصویربرداری و تصویرسازی را هم می‌توان به این عوامل اضافه کرد و تردید نیست که در جای خود، باید عواملی مثبت، کارساز و در مجموع در خدمت پیشرفت فرهنگ تلقی کنیم. نخستین کسی که به بازنویسی آثار کهن اقدام کرد و کارش نوآورانه و تا حدی هم بدیع بود، **مهدی آذربیدی** است. حدود ۵۰ سال پیش، آذربیدی که مردی فاضل و علاقه‌مند به دانش بود و خود را از روستایی در یزد به تهران رسانده و دور از چشم پدر سواد آموخته بود، آن‌طور که روایت شده، روزی در چاپ‌خانه‌ی **محمدعلی علمی** مشغول حروف‌چینی کتاب «انوار سهیلی» - از **ملاحسین واعظ کاشفی** - بود. همان‌طور که مطلب را می‌خواند، به نظرش شیرین آمد و به فکر افتاد که داستان‌های انوار سهیلی را به زبان ساده و کودکانه بازنویسی کند تا خواندن آن‌ها برای بچه‌ها آسان شود و در واقع از این طریق، پلی بزند بین زبان ساده‌ی امروز و زبان مشکل و بعضاً متکلفانه‌ی دیروز نثر فارسی.

او این کار را کرد و چون نتیجه‌ی کار خوب از آب درآمد، آن را ادامه داد. بدین ترتیب بود که مجموعه‌ی «**قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب**» از کار درآمد که طی چند دهه، خواندنی‌های بسیار مفیدی برای کودکان و نوجوانان به شمار می‌رفت و سبب شد، بچه‌ها فی‌الجمله با ادبیات کهن آشنا شوند. آن کار بدیع آذربیدی، اما امروز دیگر به کهنگی می‌زند و چنان که می‌دانیم، اکنون در فهرست کتاب‌های مؤثر، حرف اول را نمی‌زند. با این حال، باید گفت که تقریباً همان‌الگو هم‌چنان سرمشق قرار می‌گیرد و البته با دامنه‌ای وسیع‌تر به حوزه‌های احادیث و روایات، ضرب‌المثل‌ها، حکمت‌ها و ادبیات عامیانه هم تسری پیدا کرده است. ضمن آن که اگر آذربیدی، مجموعه قصه‌های مثلاً گلستان، کلیله یا مرزبان‌نامه را در یک کتاب می‌آورد که با سیاه‌قلم‌های **مرتضی ممیز** هم رنگ و آبی می‌یافت، امروزه هر یک یا دو داستان از آن کتاب‌ها می‌تواند خود کتابی مستقل شود و به برکت تصویرسازی‌های نه‌چندان مطلوبی، به بازار راه پیدا کند که معمولاً هم به صورت کتاب یک‌بار مصرف درمی‌آید.

برای این که سوء تفاهمی پیش نیاید، لازم است گفته شود که اصل ساده‌سازی و حتی

شما می‌توانید
انواع بازنویسی‌های
کودکانه را
از داستان‌های
شاهنامه‌ی فردوسی
دیوان مثنوی
خمس‌ه‌ی نظامی
گلستان، بوستان
قصه‌های عطار
حکایت‌های
کلیله و دمنه
قابوس‌نامه و ...
بیباید

۱۳۸۷

پاییز ۱۳۸۷

۱۹

نخستین کسی که
به بازنویسی آثار کهن
اقدام کرد
و کارش نوآورانه
و تا حدی هم بدیع بود
مهدی آذربیدی است

بازنویسی آثار از نظر کلی مشکلی ندارد و این کار البته نه در حد وسیع، در گذشته هم توسط افراد فرهیخته انجام می شده است که نمونه های آن هم کمابیش وجود دارد. نکته این است که بسیار پیش می آید، پاره ای نویسندگان که به گفته ی سهراب سپهری «خرده هوشی، سر سوزن ذوقی» دارند، حکایت، روایت یا داستانی را از میان آثار کهن، ضرب المثل ها یا ... برمی گزینند و یا حفظ مضمون اصلی آن، به سلیقه ی خود آن را شاخ و برگ می دهند و به اصطلاح، روایتی تازه از آن می آفرینند و به خواننده عرضه می دارند، شاید اگر کسی فرصت کافی داشته باشد و با غور در این دریای کتاب های کودک که طی چند دهه منتشر شده اند، مقایسه ای انجام دهد، خواهد دید که مثلاً فلان داستان در کلیله و دمنه یا فلان قصه از مولوی و ... چندبار هر یک به گونه ای متفاوت از دیگری، بازنویسی و به بازار کتاب عرضه شده است.

چندی پیش در شورای انتخاب کتاب یکی از مؤسسات معتبر فرهنگی، دو کتاب به دست حاضران رسید که مصداق عینی سخن فوق است. دو نویسنده که قطعاً همدیگر را ندیده بودند، هر یک کتابی را بر اساس حکایت کوتاهی مربوط به حضرت علی (ع) نوشته بودند. اصل ماجرا هم این است که پدری با فرزند خردسالش بر علی (ع) مهمان می شوند. هنگام آب ریختن بر دست مهمان که می رسد، حضرت علی (ع) خودش بر دست پدر آب می ریزد و سپس به فرزندش حسن (ع) می گوید که بر دست فرزند مهمان آب بریزد تا از این طریق، سنت اکرام مهمان را به فرزند خود بیاموزد؛ همین. حال آن دو نویسنده ی محترم بر اساس همین حکایت کوتاه، کتابی آفریده و چه توضیحاتی که درباره ی در و پنجره ی خانه ی علی، کوچه های آن و ... نکرده بودند و طبعاً توضیحات آن دو متفاوت بود. این جاست که باید سؤال کرد: آیا این سخن نظامی که: «لاف از سخن چو در توان زد، آن خشت بود که پر توان زد»، در چنین مواردی مصداق نمی باید؟ و حالا چون سخن از آثار مذهبی است، باید به نمونه ای دیگر از این کارها - که البته جزو موفق هاست - اشاره کنم. تقریباً در همان سال هایی که مهدی آذربیدی به بازنویسی داستان های کهن فارسی شروع کرد. استاد مرتضی مطهری نیز که در همان زمان هم مردی عالم و دوراندیش به شمار می رفت، کتاب «داستان راستان» را نوشت که مجموعه ای از داستان و حکایت های متفاوت از هر نوع درباره ی فلاسفه، حکما، پیشوایان دینی متصوفه، دانشمندان و ... بود. نگاهی به متن این داستان ها نشان می دهد که مطهری با کمترین دخل و تصرف در اصل داستان ها و با نثری ساده و روان و صحیح، توانسته است مضمون های مورد نظر در هر داستان را به خوبی به نویسنده ی نوجوانان منتقل سازد؛ بدون این که نیازی به فرو رفتن در دنیای خیال و صحنه سازی های متنوع باشد.

تردید نیست که باز هم به نویسندگان و آثاری از این دست می توان اشاره کرد و نمونه هایی آورد. اما چون هدف در واقع آسیب شناسی پدیده ی بازنویسی است، از آن درمی گذریم و به چند نکته در تکمیل این مطلب اشاره می کنیم:

یکی از آسیب هایی که این گونه بازنویسی ها به اصل اثر یا آثار بزرگ وارد می سازند، از شکل انداختن اثر است. باید دانست که شکل، فرم یا قالب در پدید آوردن هر اثر ادبی به خودی خود موضوعیت دارد و به اثر تشخص می بخشد؛ به گونه ای که گاه می توان اثر، صاحب اثر و مضمون را سه جلوه ی واحد یک چیز دانست که اگر یکی از این جلوه ها از میان برداشته شود، دو جلوه ی دیگر نیز آسیب می بینند. برای مثال، تصور کنید حکایتی از سعدی را فقط از لحاظ مضمونی که

در آن هست، به روایتی ساده برگردانیم و آن را به اصطلاح امروزی کنیم، روشن است که دیگر نه اثری از سعدی را بر خود خواهد داشت و نه اثری از نثر ماندگار او را، در حالی که چه بسا مضمون آن حکایت را بتوان در آثار بزرگان دیگر و حتی نویسندگان خارجی یافت.

آسیب دیگر این شیوه، فرو کاستن واژگان غنی آثار است. نویسندگانی که می‌کوشند متن اثری را به درجه‌ای تقلیل دهند که به نثر روزنامه‌ای و همه‌کس‌خوان و همه‌کس‌فهم تبدیل شود، شاید متوجه نیستند که با این کار، اثر خود را در پایین‌ترین مرتبه‌ی زبان، چه صرفی و چه نحوی، تنزل می‌دهند. و چون بازار کتاب از این نوشته‌ها پر شد، خواننده آن قدر به آسان‌خوانی عادت می‌کند که هر نوشته‌ی دیگری را با اندکی پیچیدگی و واژگانی و صرفی و نحوی، مشکل تلقی می‌کند و آن را به کناری می‌نهد. این خود سبب در جازدن او از نظر توانایی خواندن خواهد شد.

نگارنده معتقد است، یکی از علل کم‌خوانی طبقه‌ی تحصیل‌کرده‌ی ما این است که پیوسته آن‌ها را به خواندن نوشته‌های ساده ارجاع داده‌ایم و آن‌ها را در این حد متوقف ساخته‌ایم. همان‌طور که اشاره شد، شاخ و برگ دادن بیش از حد به یک داستان یا حکایت، گاهی آن را از اصالت می‌اندازد و به‌ویژه این که اگر عناصر ماجرا از بار مفهومی خاص برخوردار باشند و نویسنده خودش از آن بی‌اطلاع یا کم‌اطلاع باشد، به اصل اثر آسیب مفهومی و چه بسا معنوی وارد می‌آورد. یکی از این موارد که متأسفانه به کتاب‌های درسی هم راه یافته است در داستان «زال و سیمرغ»، از کتاب فارسی پنجم دبستان، مشاهده می‌شود.

می‌دانیم که در اساطیر ایرانی، سیمرغ مرغی است افسانه‌ای، اساطیری، متافیزیکی و در واقع خارج از زمان و مکان است؛ همان‌طور که مثلاً در آثار دینی هم فرشتگان و پاره‌ای از ملائک مقرب را باید فرزانگی و فرامکانی دانست. یعنی دارای مکان مشخص، زمان مشخص، قدرت تولید مثل و... نیستند. اما در داستان، سیمرغ این‌طور معرفی شده است: «در این هنگام سیمرغ از آشیانه‌ی خود پرواز کرد تا برای خوراک کودکانش شکاری بیابد. چون به دامان کوه رسید، کودکی شیرخواره را دید که روی سنگی سخت افتاده است و... خداوند مهر آن کودک را در دل سیمرغ افکند؛ چنان که او را به چشم فرزندی نگریست، فرود آمد و چنگ زد و بچه را از میان سنگ‌ها برداشت و به آشیانه‌ی خود برد. جوجه‌های سیمرغ هم از دیدن کودک شاد شدند و او را در میان گرفتند. سیمرغ نام کودک را **داستان** گذاشت.

در این جا سیمرغ همانند یک عقاب یا کلاغ و چیزی از این نوع توصیف شده است که با سیمرغ حقیقی هزاران فرسنگ فاصله دارد. حال تصور کنید، کسی بیاید همین دخل و تصرف را در مفاهیم دینی، مثلاً با چهره‌های پاک و مطهر ملکی و فلکی بکند و نام آن را ادبیات کودک بگذارد. آیا پذیرفتنی است؟

حاصل کلام این که باز نویسی آثار بزرگ ادب فارسی و ادبیات دینی، به گونه‌ای چشم‌گیر به جریان‌ی‌ها و تابع ذوق و سلیقه‌ی نویسنده بدل شده است. و چون اصولاً در این بازار پر رقابت نثر، نخستین هدف، معطوف به چاپ و نشر و فروش است، بدیهی است که این دست آثار، بسیار بیش از آثار اصیل می‌توانند انبوه مخاطبان را جذب کنند، بدون آن که تأثیر عمیق و پایداری بر آن‌ها بگذارند؛ چه باید کرد؟

یکی از علل کم‌خوانی
طبقه‌ی تحصیل‌کرده‌ی
ما این است که
پیوسته آن‌ها را
به خواندن
نوشته‌های ساده
ارجاع داده‌ایم

بررسی

عملکرد طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی در ده سال گذشته

● دکتر محمود معافی

مشاور برنامه‌ریزی درسی

مقدمه

وضعیت نشر کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی تا قبل از سال ۱۳۷۲، به لحاظ عدم توجه به اصول و معیارهای علمی و آموزشی در تألیف و چاپ این نوع از کتاب‌ها و همسویی ناچیز با اهداف برنامه‌های درسی، موجب بروز انتقاداتی از سوی رسانه‌های جمعی، معلمان و متخصصان آموزشی شد. این مطلب علاقه‌مندان و دلسوزان آموزش و پرورش را واداشت که از ریاست وقت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی شادروان آقای مهندس علاقه‌مندان درخواست کنند که برای حل این معضل چاره‌اندیشی کنند. به منظور حل این مشکل دفتر انتشارات کمک‌آموزشی با تشکیل واحد سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی و کمیته‌های علمی و کارشناسی، اقدامات ارزشمندی را در خصوص ساماندهی به وضعیت کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی به اجرا درآورد.

ناشران و مؤلفان با این اعتقاد که کار سازمان پژوهش ایجاد وقفه در کار تولید کتاب‌های آموزشی نیست. بلکه هدف، کمک فکری و کارشناسی به ناشران در جهت تولید آثار کیفی و بهتر است، با این طرح همراهی کردند. اعتقاد کارشناسی بر این است که ناشران با تولید کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی مفید، می‌توانند به غنی‌سازی برنامه‌ی درسی کمک کنند و

۲۴۹۱۹۰

پاییز ۱۳۸۷

۲۲

نقص های کمبود یک بسته ی آموزشی را برطرف کنند.

طرح سامان بخشی کتاب های آموزشی از سال ۱۳۷۹ با هدف دستیابی به مقاصد زیر به اجرا گذاشته شد.

۱. هدایت ناشران و تولید کنندگان کتاب های آموزشی و کمک درسی در تولید کتاب های مورد نیاز معلمان و دانش آموزان و جهت دهی به تولید این آثار با توجه به معیارها و استانداردهای آموزشی و یادگیری

۲. تشویق مؤلفان و ناشران به تولید کتاب های آموزشی مطلوب و منطبق با معیارهای علمی و تربیتی

۳. شناسایی و معرفی آثار برتر

۴. تبیین و انتقال سیاست ها و اهداف آموزش و پرورش در بین ناشران و مؤلفان

فعالیت های انجام شده در ده سال گذشته

در اجرای این طرح، فعالیت های مختلفی نظیر برگزاری هفت جشنواره، نقد و بررسی نزدیک به ۱۴۰۰۰ کتاب در ۳۲ حوزه ی آموزشی، تدوین و نشر ۳۰ نشریه در زمینه استانداردها و معیارهای تولید کتاب های آموزشی، معرفی آثار برگزیده ی ناشران و کتاب های آموزشی در پایان کتاب های درسی، انتشار ۲۴ شماره ی فصل نامه ی «جوانه»، انتشار کتاب نامه های رشد و معرفی این کتاب ها به مدارس صورت گرفت. خوشبختانه کلیه ی فعالیت های این طرح در طی ده سال مستندسازی شده است و به همین علت امکان قضاوت بر روی این طرح به کمک آمار و ارقام و داده های کیفی امکان پذیر است. شاید مهم ترین دستاورد این طرح، نقد و بررسی نزدیک به ۱۴۰۰۰ کتاب آموزشی بر اساس یک سلسله شاخص ها در طی ده سال گذشته بوده است. لازمه ی این نقد و بررسی ها تدوین اصول و معیارهای تألیف و چک لیست نقد و بررسی کتاب های آموزشی مختلف از قبیل کتاب های کار و تمرین، کتاب های ارزشیابی و کتاب های دانش افزایی (برای دانش آموزان و معلمان) و روش های تدریس موضوعات مختلف درسی بوده است. این جزوات که حاصل کار جمعی و تجربیات مؤلفان کتاب های درسی و یا اعضای شوراهای برنامه ریزی درسی است و در تیراژی نزدیک به ۶۰ هزار منتشر شده است، حاوی اطلاعات ارزشمندی برای ناشران و مؤلفانی است که تصمیم دارند در تولید کتاب های آموزشی در حوزه های مختلف آثار ماندگاری ایجاد کنند. همانگونه که تولید یک کتاب درسی با رعایت ملاحظات مختلف تربیتی و آموزشی صورت می گیرد، تألیف کتاب های آموزشی که با هدف غنی سازی یادگیری، صورت می گیرد، از این قاعده مستثنی نیست. شتابزدگی در تألیف کتاب های کمک درسی، تقلید در تألیف، تولید آثار تکراری و مشابه، بی توجهی به مسایل تربیتی، کم توجهی به ویرایش علمی و ادبی، غلبه ی مسایل اقتصادی بر مسایل تربیتی، بدون شک از ارزش یک کار علمی می کاهد.

جدول شماره ی (۱) نشان می دهد که در طی ده سال گذشته حجم زیادی از آثار تولیدی توسط ناشران مختلف از طریق ده ها کمیته ی علمی و کارشناسی مورد نقد و بررسی قرار گرفته

است و به گونه‌ای تلاش شده است که بازار تولید این کتاب‌ها در جهت مثبت و مرتبط با برنامه‌ی درسی هدایت شود.

جدول ۱. توزیع کتاب‌های مورد بررسی، مناسب، تقدیری و برگزیده در جشنواره‌های کتاب‌های آموزشی رشد

چاپ اول سال‌های تحت پوشش	تعداد عناوین کتاب‌های آموزشی			مربوط به مقطع تحصیلی	جشنواره‌ی دوره‌ی (سال اجرا)
	تقدیری و برگزیده	مناسب	مرتبط دریافتی		
۶۸-۷۸ (۱۰ سال)	۴۸	۶۳۱	۱۱۸۴	ابتدایی	اول (۱۳۷۹)
۶۹-۷۹ (۱۰ سال)	۹۸	۹۸۴	۱۸۶۰	راهنمایی	دوم (۱۳۸۰)
۷۰-۸۰ (۱۰ سال)	۱۲۰	۶۸۶	۱۷۶۶	متوسطه‌ی نظری و پیش‌دانشگاهی	سوم (۱۳۸۱)
	۵۷	۱۷۳	۳۶۷	فنی و حرفه‌ای و کاردانش	
۷۹-۸۲ (۴ سال)	۶۰	۵۵۹	۱۳۰۸	ابتدایی	چهارم (۱۳۸۳)
	۶۵	۴۶۱	۱۰۱۹	راهنمایی	
۸۰-۸۲ (۳ سال)	۵۶	۵۰۷	۱۵۷۴	متوسطه‌ی نظری و پیش‌دانشگاهی	پنجم (۱۳۸۴)
	۳۸	۱۳۷	۵۵۳	فنی و حرفه‌ای و کاردانش	
۸۳-۸۵ (۳ سال)	۳۰	۴۳۶	۱۰۸۳	ابتدایی	ششم (۱۳۸۶)
	۲۹	۳۶۰	۶۲۵	راهنمایی	
۸۴-۸۶ (۳ سال)	۱۴	۳۰۱	۱۴۵۴	متوسطه‌ی نظری و پیش‌دانشگاهی	هفتم (۱۳۸۷)
	۱۸	۳۱۵	۷۱۲	فنی و حرفه‌ای و کاردانش	
۶۸-۸۶	۶۳۳	۵۵۵۰	۱۳۵۰۵	جمع کل	

چهارم ۱۳۸۷

پاییز ۱۳۸۷

۲۴

حداقل یک دهم از کتاب آموزشی و کمک درسی به عنوان کتاب تقدیری و برگزیده انتخاب شده است

همانگونه که از داده‌های جدول ۱ پیداست.

۱. طرح ساماندهی، نقد و بررسی کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی همه‌ی دوره‌های تحصیلی را به صورت ادواری مدنظر قرار داده است.

۲. حداقل نیمی از کتاب‌های مورد بررسی مناسب تشخیص داده شده است که این امر حاکی از توجه نسبی ناشران به رعایت اصول و معیارهای تولید کتاب‌های آموزشی و درسی است.

۳. با وجود دشوار بودن کسب معیارهای انتخاب کتاب‌های تقدیری و برگزیده، استقبال ناشران از شرکت دادن کتاب‌های خود در جشنواره‌های مختلف موجب امیدواری است و این امر می‌رساند که ناشران بدون نگرانی تمایل دارند تا آثار آن‌ها مورد نقد و بررسی قرار گیرد.

۴. میزان کتاب‌های آموزشی در رشته‌ی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در مقایسه با سایر دوره‌ها کمتر است. جا دارد که در زمینه‌ی تولید آثار مطلوب در این زمینه برنامه‌ریزی شود.

طرح ساماندهی کتاب‌های آموزشی در عین حال آشکار کرد که در کدامیک از حوزه‌های آموزشی نیاز به تولید آثار بیشتری است و جا دارد که ناشران به تولید کتاب‌های آموزشی در این حوزه‌ها اهتمام بیشتری ورزند. برای مثال می‌توان به حوزه‌های جغرافیای انسانی و سیاسی، تاریخ معاصر، اقتصاد، روان‌شناسی، عمران، مواد، کشاورزی، مدیریت خانواده، علوم بهداشتی، متالوژی، صنایع شیمیایی، معدن، جواهرسازی، الکترونیک، بیوتکنولوژی، گیاهان دارویی، پرورش خلاقیت، خواص دارویی میوه‌ها، و کتاب‌های دینی اثرگذار اشاره کرد. از دیگر نتایج اجرای این طرح روشن شدن کاستی‌ها در حوزه‌ی تدوین کتاب‌های آموزشی به لحاظ رعایت اصول ارزشیابی در طرح سؤال‌الات، بومی‌نبودن برخی از تصاویر، غلبه کتاب‌های ترجمه‌ای، بعضاً استفاده از زبانی نامناسب و دور از فهم دانش آموز، متأثر شدن نشر از انگیزه‌های اقتصادی و بازگشت سریع سرمایه، وارد شدن کتاب‌هایی با کیفیت پائین به بازار نشر، مشکل ویرایش این نوع از کتاب‌ها چه به لحاظ علمی و چه ادبی و زبانی، عدم توجه به ذکر منابع و مآخذ در انتهای کتاب‌ها، شباهت زیاد آثار تولیدشده به یکدیگر به لحاظ نوع ساختار، نحوه‌ی گزینش و سازماندهی محتواست. موازی کاری و تألیف کتاب‌هایی شبیه به یکدیگر توسط ناشران مختلف از دیگر معایب این نوع از کتاب‌هاست.

راهکارها و توصیه‌ها برای برون‌رفت از تنگناها

برنامه‌ی درسی را باید همچون نظامی در نظر گرفت که دارای اجزاء مختلفی است. کتاب‌های درسی، کتب راهنمای معلم، روش‌های تدریس، کتاب‌های کمک آموزشی و درسی، فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارها و سایر وسایل کمک آموزشی اجزای این سیستم هستند. این نظام زمانی می‌تواند به اهداف خود دست یابد که اجزای آن با یکدیگر هماهنگ باشند. از آنجا که مواد آموزشی توسط بخش‌های متعدد تولید می‌شود. ضرورت هماهنگی بین نهادهای تولیدکننده و

با نظارت کننده نظیر سازمان پژوهش، ناشران بخش خصوصی و وزارت ارشاد بر فرایند تولید کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی، کاملاً احساس می‌شود. توجه به نکات زیر توسط نهادهای اشاره شده و ذیربط به منظور تولید آثار کیفی بهتر توصیه می‌شود.

۱. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- تولید و تعمیم راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی
- تداوم جشنواره‌ها، تولید کتاب‌نامه‌های رشد و معرفی کتاب‌های مناسب و استاندارد به مدارس
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای ناشران، مؤلفان و علاقه‌مندان در زمینه‌ی تولید کتاب‌های آموزشی مطلوب
- تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی و درسی نمونه و الگو

۲. ناشران و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی

- رعایت اصول و معیارهای تدوین شده در تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی و درسی
- تولید آثار سودمند و رعایت مسایل فرهنگی، ارزشی، علمی و تربیتی در تولید آثار آموزشی
- تقویت صلاحیت‌ها و مهارت‌های تیم تألیف
- پرهیز از شتاب‌زدگی در چاپ کتاب‌های آموزشی و پرهیز از تقلید در تألیف کتاب‌های آموزشی
- تنوع بخشیدن به تولید کتاب‌های آموزشی
- مطالعه در زمینه‌ی نیازها و علایق کودکان، نوجوانان و جوانان در تولید کتاب‌های آموزشی
- مورد نیاز و انجام نیازسنجی در این حوزه با همکاری سازمان پژوهش
- توجه به تولید کتاب‌های آموزشی مورد نیاز معلمان به‌ویژه در حوزه‌ی روش‌ها تدریس مفاهیم دانشی، مهارتی و نگرشی درسی

۳. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

۱. نظارت بر کار انتشار کتاب‌های آموزشی و اطمینان از حصول انطباق آن با ضوابط و معیارهای مصوب از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
۲. همکاری در برپایی نمایشگاه‌های بین‌المللی در زمینه‌ی تولید کتاب‌های آموزشی با هدف استفاده از تجارب سایر کشورها

میزان کتاب‌های
آموزشی در رشته‌ی
فنی و حرفه‌ای
و کاردانش
در مقایسه با سایر دوره‌ها
کمتر است

منابع

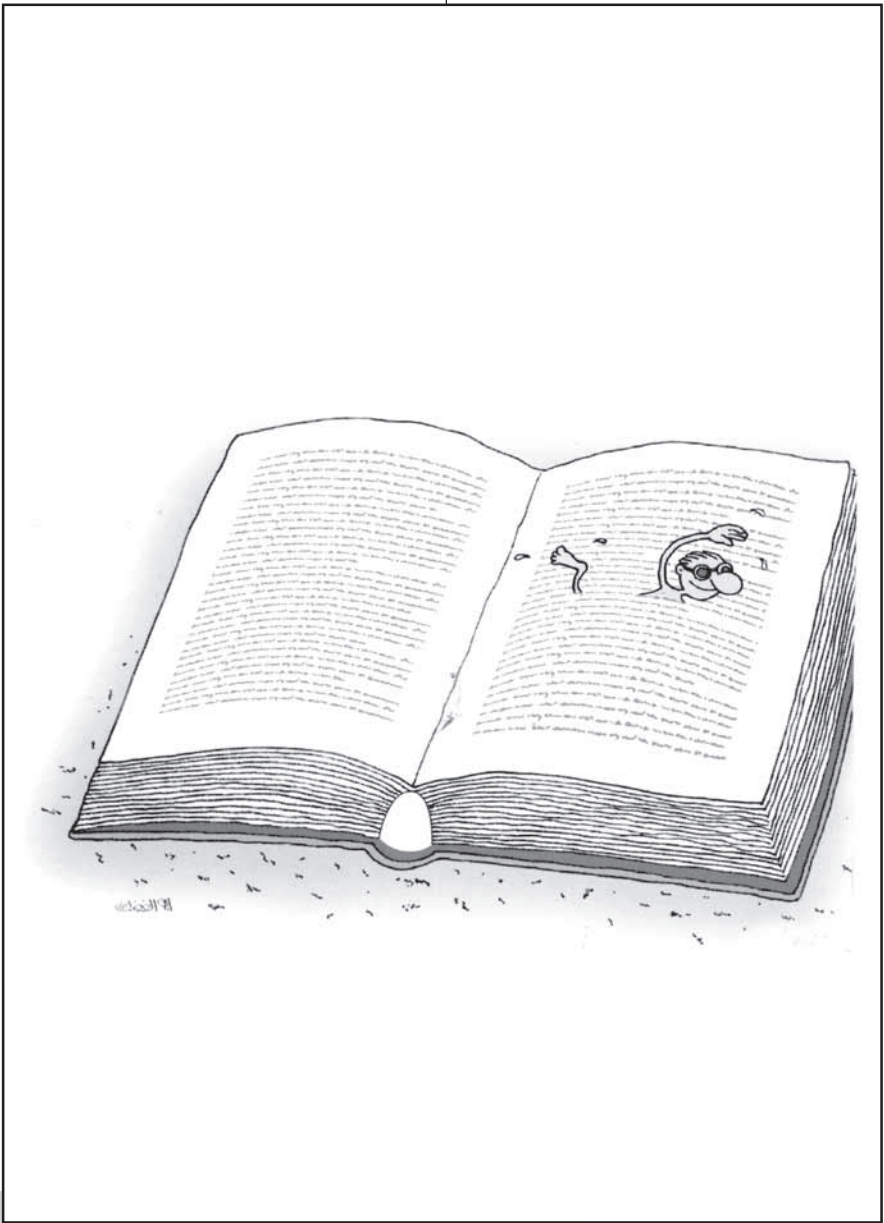
۱. گزارش‌های ارزیابی از دومین، سومین، چهارمین، پنجمین و ششمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد ۱۳۸۶-۱۳۸۰، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی
۲. بیانیه‌ی هیأت داوران در چهارمین، پنجمین و ششمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی
۳. مجموعه‌ی راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی شماره‌های ۱ تا ۳۰ دفتر انتشارات کمک‌آموزشی
۴. گزارش عملکرد ده‌ساله طرح سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی (۱۳۸۷-۱۳۷۸)، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

۲۴۹۱۹۱

پاییز ۱۳۸۷

۲۶

۲۴۹۰۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۲۷

چکیده‌ی یافته‌های یک پژوهش

«بررسی تطبیقی اصلاحات و
نوآوری‌های آموزشی در ۱۵ کشور جهان»

● فاطمه حدادی

کارشناس ارشد آموزشی

اشاره

«بررسی تطبیقی اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی در ۱۵ کشور جهان» عنوان پژوهشی است که دکتر **صغری ابراهیمی قوام** در سال ۱۳۸۵ به سفارش و نظارت «پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت» به انجام رسانده است. در این گزارش آمده است:

با آغاز قرن بیست و یکم، مسائل و چالش‌های متفاوتی در مقابل نظام‌های آموزشی جهان قرار گرفته است که ضرورت بازنگری و بازنویسی مأموریت‌ها، چشم‌اندازها و هدف‌های خرد و کلان را مطرح می‌سازد. برخی از این چالش‌ها ناشی از تقسیم دیجیتال جهانی و به واسطه‌ی پیشرفت فناوری‌های اطلاعاتی-ارتباط به وجود آمده‌اند. هم‌چنین، روند جهانی شدن و متأثر شدن برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی کشورها از این امر، گسترش فاصله‌ی طبقاتی در جوامع و کاهش تعداد فرصت‌های برابر در دسترسی به آموزش پایه و عالی، از بین رفتن محیط زیست، محدودیت منابع مالی و انسانی متخصص، کاهش تصدی‌گری دولت در امور

۲۴۹۱۲

پاییز ۱۳۸۷

۲۸

متفاوت، پیشرفت علوم و رشد سریع دانش و اطلاعات و بسیاری از مسائل دیگر، موجب ضرورت انجام اصلاحات و حتی تغییرات جدی ساختاری و محتوایی در نظام‌های آموزشی شده است.

در این بین، نظام آموزش و پرورش ایران با مسائل و چالش‌های متنوع و پیچیده‌ای روبه‌روست که ضرورت اصلاحات را در حوزه‌های متفاوت بیش از پیش مطرح می‌سازد. از سویی ناکارآمدی فارغ‌التحصیلان نظام آموزشی در عرصه‌های اقتصادی و بازار کار، و از سوی دیگر، سنتی بودن روش‌های تدریس، به روز نبودن اطلاعات و محتوای کتاب‌های درسی، ضعف تربیت حرفه‌ای معلمان قبل و در حین خدمت، محدودیت منابع مالی و ده‌ها مسئله‌ی درون و برون سازمانی دیگر، ضرورت انجام اصلاحات را بیش از پیش مطرح ساخته است. از یک سو، تأمین منابع مالی و سرمایه‌ای آموزش و پرورش اصلاحات مالی‌مدار را مطرح می‌سازد که مستلزم کاهش تصدی‌گری دولت در تأسیس و اداره‌ی مدارس است و واگذاری مؤسسات آموزشی به بخش خصوصی را می‌طلبد. از سوی دیگر، ضرورت گسترش آموزش همگانی، دسترسی به آموزش پایه و فرصت‌های آموزشی برابر در مناطق و بخش‌های متفاوت، ضرورت انجام اصلاحات تساو‌مدار را مطرح می‌کند. علاوه بر این، پاسخ‌گویی به نیازهای اقتصادی و اجتماعی و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز بازار کار، ضرورت بازنگری در اهداف برنامه‌های درسی، اصلاحات رقابت‌مدار را می‌طلبد.

با توجه به نکات مذکور، نظام آموزش و پرورش ایران بنا به نیازها و اولویت‌ها می‌باید اصلاحات متفاوتی را در حوزه‌ها و سطوح گوناگون انجام دهد. مطالعه‌ی حاضر به بررسی اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی در ۱۵ کشور جهان می‌پردازد و می‌تواند چشم‌اندازهایی را برای دست‌اندرکاران امور آموزشی در سطح کلان و خرد و محققان فراهم سازد.

اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی

نظام آموزش و پرورش ایران، با وجود تغییراتی که در سال‌های اخیر در برنامه‌ها و حتی ساختارهای خود داشته، به دلیل افزایش نرخ بی‌کاری فارغ‌التحصیلان، پایین بودن نرخ رشد اقتصادی و ناکافی بودن منابع مالی، هنوز با مسائل و چالش‌های متعددی مواجه است.

هم‌چنین، نظام آموزشی ایران با تغییر و تحول روندهای آموزشی و تربیتی جهانی، تحولات و فناوری‌های اطلاعاتی-ارتباطی، کمبود منابع مالی و انسانی، فرار مغزها و تحول در روش‌های تدریس و ارزش‌یابی، با مسائل و چالش‌های جدی مواجه است. توجه به این امور و دخالت دادن در طراحی و برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان می‌تواند زمینه را برای بهره‌برداری هر چه بیشتر از امکانات و منابع ممکن و موجود فراهم آورد. گسترش نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی در نظام‌های آموزشی، هر چند با روندی کند و حتی مقاومت‌آمیز مواجه بوده است، اما برخی از این نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی را می‌توان با در نظر گرفتن ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها، کمبودها و محدودیت‌ها - که بیشتر ناشی از عوامل درون سیستم بوده‌اند - به حداقل ممکن رساند.

نظام آموزش و پرورش ایران نیز با در نظر گرفتن آسیب‌های نظام آموزشی، مسائل و چالش‌های آن می‌تواند، از تجارب ارزنده‌ی کشورهای دیگر در خصوص اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی بهره‌جوید و با موانع و مشکلات فرابندی و روند انجام اصلاحات آشنا شود.

با آغاز قرن

بیست و یکم

مسائل

و چالش‌های

متفاوتی در مقابل

نظام‌های آموزشی

جهان قرار گرفته است

هدف‌های پژوهش

- معرفی نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی کشورهای منتخب؛
- بیان موانع و نقاط قوت هر یک از نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی در طراحی، اجرا و ارزش‌یابی؛
- ارائه‌ی پیشنهادهایی برای مسئولان و دست‌اندرکاران امور آموزشی.

سؤالات پژوهش

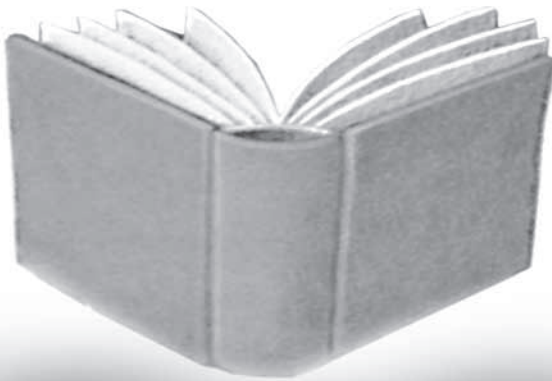
۱. نوع و تعداد اصلاحات آموزشی (تساوی مدار، رقابت‌مدار یا مالی‌مدار) در کشورهای منتخب مورد مطالعه چه بوده و چه قدر بوده است؟
۲. نوآوری‌های آموزشی در کشورهای منتخب مورد مطالعه، در چه حوزه‌هایی صورت گرفته است؟

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر توصیفی بوده است. در این مطالعه نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی ۱۵ کشور بررسی شده است. این ۱۵ کشور براساس سه طبقه‌ی توسعه‌یافته، و در حال توسعه و توسعه‌نیافته مقوله‌بندی شده‌اند. در طبقه‌ی کشورهای توسعه‌یافته، کشورهای آلمان، استرالیا، اسپانیا، روسیه‌ی فدرال و هلند، در طبقه‌ی کشورهای در حال توسعه، اندونزی، مصر، فیلیپین، لهستان، چین و بحرین، قرار داده شدند. برای طبقه‌ی کشورهای توسعه‌نیافته، نیجریه، بنگلادش، زیمبابوه به‌طور تصادفی از بین ۳۷ کشوری که اطلاعات آن‌ها در سال ۲۰۰۲ روی سایت «انجمن بین‌المللی تعلیم و تربیت» قرار داشت، انتخاب شدند.

معرفی متغیرهای پژوهش

■ **اصلاحات آموزشی:** به مجموعه‌ای از تغییرات و بازنگری‌هایی که در بخش‌های متفاوتی از حوزه‌های آموزش و پرورش رخ می‌دهند، اطلاق می‌شود. در اصلاحات آموزشی بافت، ساختار و محتوا در ارتباط با یکدیگر دستخوش تغییر می‌شوند. اصلاحات آموزشی همواره مبتنی بر فلسفه‌ی آموزش و پرورش هستند و مطابق با تحول فلسفه‌ی آموزش و پرورش، اصلاحات آموزشی شکل می‌گیرند و اجرا می‌شوند.

برخی از چالش‌ها
ناشی از تقسیم
دیجیتالی جهان
و به واسطه‌ی پیشرفت
فناوری‌های
اطلاعاتی-ارتباطی
به وجود آمده‌اند

در این مطالعه نوآوری‌ها و اصلاحات آموزشی ۱۵ کشور بررسی شده است

■ **نوآوری‌های آموزشی:** به تغییرات، تحولات و یا بازنگری‌هایی که در یک حوزه‌ی خاص آموزش و پرورش روی می‌دهند، اطلاق می‌شوند.

■ **چالش‌های آموزش و پرورش:** به مسائلی که نظام‌های آموزشی در آینده با آن مواجه خواهند شد، اطلاق می‌شود. نظام‌های آموزشی ممکن است چالش‌های مطرح‌را ندیده بگیرند و برای مواجهه با آن‌ها راهبردهایی را اتخاذ نکنند. در این صورت با گذشت زمان، همین چالش‌ها به مسائل و معضلات گسترده‌ای برای نظام آموزشی تبدیل می‌شوند.

■ **حوزه یا حوزه‌های آموزش و پرورش:** حوزه‌ها به جنبه‌های متفاوت فرایند یاددهی-یادگیری، ساختار، بافت و محتواهای آموزشی، برنامه‌های درسی و... اطلاق می‌شود.

■ **نوآوری‌های آموزشی:** مقصد نهایی هستند که براساس آن‌ها تغییرات، تحولات یا بازنگری‌هایی در یک حوزه‌ی آموزشی طراحی می‌شوند.

■ **جمعیت نوآوری‌های آموزشی:** به گروه‌های انسانی نظام آموزشی مانند دانش‌آموزان، معلمان، مدیران و سایر کارکنان نظام آموزش که هدف نوآوری‌های آموزشی مبتنی بر آن‌هاست، اطلاق می‌شود.

■ **اصلاحات رقابت‌مدار:** در این اصلاحات، هدف آموزش و پرورش، تربیت نیروی انسانی کارآمد و ماهر برای بازار کار است.

■ **اصلاحات مالی‌مدار:** این اصلاحات با هدف کاهش هزینه‌های دولتی آموزش و پرورش صورت می‌گیرند و در صددند تا راهبردهای اثربخشی برای کاهش هزینه‌های دولتی بیابند.

■ **اصلاحات تساوی‌مدار:** هدف این اصلاحات در آموزش و پرورش، افزایش کیفیت فرصت‌های آموزشی است؛ مثلاً دست‌یابی گروه‌های فقیر به آموزش پایه با کیفیت عالی [ابراهیمی قوام، ۱۳۸۱].

یافته‌های پژوهشی

در بررسی سؤالی «اصلاحات آموزشی در کشورهای مورد مطالعه از چه نوعی (رقابت‌مدار، تساوی‌مدار و مالی‌مدار) است؟» با توجه به جدول تطبیقی ۱ در خصوص اصلاحات آموزشی در کشورهای توسعه‌یافته، در حال توسعه و توسعه‌نیافته،

جدول ۱. فراوانی اصلاحات آموزشی در کشورهای مورد مطالعه

کشورها	رقابت‌مدار	مالی‌مدار	تساوی‌مدار
توسعه یافته	۱۹	۲	۴
در حال توسعه	۲۱	۷	۱۱
توسعه نیافته	۳	۲	۳

ملاحظه می‌شود که در هر سه گروه، فراوانی اصلاحات رقابت‌مدار بیش از انواع دیگر اصلاحات است. یعنی که جهت‌گیری اصلاحات آموزشی در نظام‌های آموزش و پرورش جهانی، به سوی تربیت نیروی انسانی کارآمد و ماهر برای بازار کار است تا پاسخ‌گوی نیازهای اجتماعی و فردی در سطح محلی، ملی و جهانی باشد. پس از آن، فراوانی اصلاحات تساوی‌مدار در هر سه گروه

جدول ۲. فراوانی نوآوری‌های آموزشی در کشورهای مورد مطالعه

کشورها	برنامه‌ی درسی و روش‌ها	سازمان مدرسه و برنامه‌ریزی درسی	مواد و محتوای آموزشی	تربیت معلم	نظام و شیوه‌های اجرایی	برنامه‌ی درسی و ارزش‌یابی
توسعه یافته	۶	۴	۱۴	۵	۵	۲
در حال توسعه	۲۴	۵	۱۰	۶	۲	۱
توسعه نیافته	۳	-	۳	۱	۳	-

بالاست و این امر مبین اهمیتی است که کشورهای گوناگون برای رفع تبعیض جنسیتی و دست‌رسی همگانی به امکانات و فرصت‌های آموزشی قائل هستند. این خواست جهانی تا حدود زیادی متأثر از برنامه‌ی «آموزش برای همه» است که کشورهای جهان را ملزم به ارائه‌ی خدمات کیفی و همگانی می‌سازد.

در بررسی سؤال «چه نوآوری‌های آموزشی در کشورهای مورد مطالعه رخ داده‌اند؟» با توجه به جدول ۲ ملاحظه می‌شود که در کشورهای توسعه یافته، نوآوری در حوزه‌ی مواد و محتوای آموزشی در بین سایر نوآوری‌های آموزشی سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است، در حالی که در کشورهای در حال توسعه، برنامه‌های درسی و روش‌ها بیشترین فراوانی را دارا هستند. در کشورهای توسعه‌نیافته نیز میزان نوآوری‌ها در حوزه‌های برنامه‌های درسی، روش‌ها و مواد و محتوای آموزشی و نظام به یک میزان است. این امر را می‌توان با توجه به نوع اصلاحات رقابت‌مدار که دارای بیشترین فراوانی در بین کشورهای مورد مطالعه است، تبیین کرد.

در کشورهای توسعه یافته، حوزه‌ی نوآوری‌های روش‌های آموزشی در رتبه‌ی دوم قرار گرفته است، حال آن‌که در کشورهای در حال توسعه، فراوانی نوآوری‌ها در حوزه‌ی مواد و محتوای آموزشی در رتبه‌ی دوم قرار دارد. در کشورهای توسعه‌نیافته، نوآوری در تربیت معلم در رتبه‌ی دوم قرار دارد. این یافته‌ها را می‌توان با توجه به نوع اصلاحات و مسائل اقتصادی و اجتماعی که هر نظام با آن مواجه است، تبیین کرد.

در کشورهای توسعه یافته، در حوزه‌های تربیت معلم و نظام آموزشی به یک اندازه نوآوری‌های آموزشی ملاحظه می‌شوند. حال آن‌که در کشورهای در حال توسعه، حوزه‌های تربیت معلم و سازمان مدرسه دارای فراوانی بالایی هستند. در کشورهای توسعه‌نیافته در حوزه‌ی تربیت معلم، نوآوری‌هایی مطرح شده است.

در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، کمترین فراوانی نوآوری‌های آموزشی مربوط به حوزه‌ی ارزش‌یابی است.

در کشورهای توسعه یافته

نوآوری در حوزه‌ی مواد و محتوای آموزشی در بین سایر نوآوری‌های آموزشی سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است

۲۴۹۱۹۰

پاییز ۱۳۸۷

۳۲

پیشنهادها

۱. برای اعمال هر تغییر، اصلاح، بازسازی و یا نوآوری، اصل توجه به آگاه ساختن تمام افرادی که به نحوی با نظام آموزشی در ارتباط هستند، امری ضروری شمرده شود.
۲. اعمال هر اصلاح و نوآوری می‌باید به‌طور تدریجی و با ایجاد آمادگی‌ها، صلاحیت‌ها، شرایط، فرصت‌ها، منابع مالی و انسانی فیزیکی، و بسترسازی فرهنگی و اجتماعی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی صورت گیرد.
۳. برای موفقیت‌آمیزتر شدن اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی تا حد امکان باید آن‌ها از مقیاس کوچک و در سطح خرد صورت گیرد.
۴. اعمال هر اصلاح و یا نوآوری را می‌باید. به شکل یک فرایند پویا و فعال دانست که مستلزم ارزش‌یابی مکرر فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و ضعف است. غفلت از فرایند ارزش‌یابی مستمر عامل شکست بسیاری از اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی است.
۵. به دلیل تغییر مأموریت و چشم‌انداز نظام‌های آموزشی در تربیت نیروی کار ماهر و کاردان و شهروند خوب؛ محتوا، مواد آموزشی، فرایندهای یاددهی-یادگیری و روش‌های ارزش‌یابی می‌باید به نحوی به روز شوند تا نیاز بازار کار، اجتماع و افراد جامعه را پاسخ گویند.
۶. تحول در زیرساخت‌ها و ساختارها می‌باید با مشارکت افراد مجری و کسانی که به نحوی در این امر درگیر هستند، صورت گیرد. در این جریان، باید امکان‌سنجی و نیازسنجی به‌طور پیوسته صورت گیرد.
۷. در فرایند اعمال و اجرای اصلاحات و نوآوری‌های آموزشی، همواره باید به مخاطبان، کاربران معلمان، مدیران و مسئولان و برنامه‌ریزان آموزشی در سطح خرد و کلان توجه داشت و از توان شرکای اجتماعی آموزش و پرورش در پیشبرد هدف‌های آموزشی بهره جست.

در کشورهای
در حال توسعه
حوزه‌های تربیت معلم
و سازمان مدرسه
دارای فراوانی بالایی
هستند

فهرست

کتاب‌های برگزیده و تقدیری

هفتمین جشنواره‌ی

کتاب‌های آموزشی رشد

آبان ۱۳۸۷

دوره‌ی آموزش

متوسطه‌ی نظری، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش

الف

مشخصات کتاب‌های آموزشی دوره‌ی متوسطه‌ی نظری و پیش‌دانشگاهی

ردیف	حوزه‌ی آموزشی	عنوان کتاب	ناشر	مؤلف / مترجم	سال انتشار
۱	ادبیات فارسی	به دنبال فردوسی	ققنوس	محمد حسینی	۸۴
۲	ادبیات فارسی	رمزهایی از اساطیر ایران	مبتکران	علی سلطانی‌گرد فرامرزی	۸۶
۳	ادبیات فارسی	سفری با گردباد: نگاهی به زندگی و آثار صائب تبریزی	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	(به کوشش) علیرضا محمودی	۸۵
۴	زبان انگلیسی	کتاب زبان انگلیسی سال اول دبیرستان	نشر افراز	مستانه آذرنیا و مهتاب عضدانلو	۸۶
۵	تاریخ	مجموعه داستان فکر ایرانی جلد ۱ و ۲	افق	محمدهادی محمدی شکوه حاجی نصراله	۸۵
۶	تاریخ	تاریخ علم در ایران از آغاز اسلام تا عصر صفوی	مهاجر	اسفندیار معتمدی	۸۴
۷	تاریخ	دانشگاه گندی شاپور	دفتر پژوهش‌های فرهنگی	ناصر تکمیل‌همایون	۸۴
۸	ریاضی	آنالیز ترکیبی (ترکیبات)	مؤسسه الگوی توسعه نمونه	علی رضا علی‌پور	۸۶
۹	ریاضی	روش‌های ریاضی در شیمی (جلد ۲)	مبتکران	علی رضا حیدری	۸۵
۱۰	شیمی	استوکومیتری و واکنش‌های شیمیایی	محراب قلم	عادل پیرنجنفی علی مؤیدی سعید ابراهیمی محمد کشاورز	۸۴
۱۱	شیمی	شیمی (۱) (از مدرسه تا دانشگاه)	مدرسه برهان	زهرا ارزانی مهدی براتی فیروزه منتظری	۸۵
۱۲	دینی	مهربانی‌هایت را تقسیم کن	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	محمود پوروهاب	۸۶
۱۳	دینی	یاسمن شبستانی	پیام آزادی	شکوفه گودرزی	۸۶
۱۴	دینی	سفیران آسمان	آفاق	اصغر صادقی	۸۴

← (ب)

مشخصات کتاب‌های آموزشی دوره‌ی متوسطه‌ی فنی و حرفه‌ای و کار دانش

ردیف	حوزه‌ی آموزشی	عنوان کتاب	ناشر	مؤلف / مترجم	سال انتشار
۱	برق	راهنمای جامع PLC Simatic Step 7	آفرنگ	سعید غریبی و هادی غریبی	۸۵
۲	برق	کنترل کننده‌های منطقی قابل برنامه‌ریزی PLC	ادبستان و اتحاد	حمیدرضا سلمانی و حسین صفاداران	۸۶
۳	مکانیک	اصول و مبانی تعمیر و نگهداری خودرو و پراید و ریو	تمثیل	محمد محمدی بوساری	۸۶
۴	مکانیک	ایمنی و بهداشت در جوشکاری	فدک ایستیس	محمدجواد جعفری محمدرضا حسن بیگی	۸۶
۵	مکانیک	راهنمای سیستم‌های سردکننده	فنی ایران	اسماعیل جاویدان	۸۶
۶	هنر	آموزش اسکیس و راندو	یساولی	امید آذری	۸۵
۷	هنر	عکاسی دیجیتال	نص	آروین آذرگین	۸۵
۸	هنر	دنیای شگفت انگیز کاغذ	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	موگه رازانی	۸۴
۹	کشاورزی	دستورالعمل اجرایی تکثیر مصنوعی و پرورش ماهی‌های گرم‌آبی	علمی آریان	فرهاد فریدپاک	۸۵
۱۰	کشاورزی	کنترل آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز	فدک ایستیس	هوشنگ سرداربنده	۸۵
۱۱	مدیریت خانواده	رژیم غذایی	عصر کتاب	فرهاد همت‌خواه	۸۶
۱۲	مدیریت خانواده	تغذیه و رژیم غذایی	مبتکران	تیمور زمان‌نژاد	۸۶
۱۳	مدیریت خانواده	غذاهای دریایی و سلامتی	علمی آریان	حسین عمادی، ژاله خوشخو، داود بهزادی	۸۶
۱۴	مواد	ساخت و تولید سرامیک‌ها	دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه	محمود سالاریه	۸۶
۱۵	کامپیوتر	نرم‌افزار گرافیکی (فری‌هند. ام. ایکس) freehand Mx	دییگران تهران	فرناز ریاحی و شهناز امین	۸۴
۱۶	کامپیوتر	طراحی مقدماتی صفحات وب شاخه کار دانش	دییگران تهران	منصور دهستانی منفرد	۸۴
۱۷	کامپیوتر	آموزش اصول و عیب‌یابی رایانه‌ای شخصی (جلد ۱ و ۲)	گستره علم و فن	فاطمه بخشیان منصوره جوانمردی سمیرا رویانی	۸۶
۱۸	کامپیوتر	نرم‌افزار گرافیکی Corel Draw (کورل دراو)	دییگران تهران	کتایون کمانگر	۸۴

بیانیه‌ی

هیئت داوران

هفتمین جشنواره‌ی

کتاب‌های آموزشی رشد

آبان ۱۳۸۷

دوره‌ی آموزش

متوسطه‌ی نظری، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش

حوزه‌ی آموزش ادبیات فارسی

در گستره‌ی تاریخ فرهنگ، ارج و اعتبار هر عصر و نسلی به آثار مکتوب آن بازبسته است. به بیان دیگر، «کتاب، آینه‌ای است» که رخسار فکر و فرهنگ و اوج و فرود اندیشگانی مردمانش را به جلوه می‌آورد. از این روست که امیر مؤمنان علی (ع) کتاب را بوستان اندیشه‌ورزان دانسته‌اند. با چنین جایگاه عظیم کتاب در قلمرو باورشناختی و هنجارهای فرهنگی، اکنون باید دید که آیا هنوز کتاب همان شکوه و جلال گذشته‌ی خود را حفظ کرده است یا نه؟! یافتن پاسخی همه‌سویه برای این پرسش، نیازمند نگرشی فراگیر به فراخانای فرهنگ ملی است. زیرا تمام زوایای جامعه و بافت‌های آن در شکل‌گیری این رویکرد، نقشمند و اثر گذارند. جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد یکی از خیزش‌های فرهنگی است که برای سامان‌دهی کتاب‌ها در کشور می‌کوشد تا از رهاورد این تب و تاب فرهنگی، پالایشی در رود روان کتاب‌های آموزشی پدید آورد و آن را به پهن دشت‌های گهرخیز ذهن و زبان کتاب‌خواهان و کتاب‌خوانان رهنمون سازد.

گروه داوران رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی، بر بنیاد این رویکردهای فرهنگی و باور به منزلت رفیع کتاب و نقش آن در پروردن و بارور ساختن شکوفه‌های این سرزمین، به بررسی و سنجش کتاب‌های راه یافته به این «هماورد فرهنگی» پرداخته است. پس از گفت‌وگوهای اولیه و بحث و بررسی، آثار را در این رده‌ها طبقه‌بندی کردند: ۱. داستانی، ۲. پژوهشی، ۳. آموزشی، ۴. کمک‌درسی.

تمامی آثار به صورت چرخشی، در اختیار داوران نهاده شد و با توجه به معیارهای تعیین شده در نمون برگ‌های ارزش‌یابی، در بوته‌ی نقد و بررسی و داوری قرار گرفتند. میانگین نمره‌های داوران محاسبه شد و آثار دارای بالاترین امتیازها به مرحله‌ی دوم داوری راه یافتند و در نهایت در این مرحله، آثار برگزیده و تقدیری شناسایی و معرفی شدند. گروه داوران ضمن سپاس‌گزاری و قدرشناسی از پویه‌های همه‌ی فرهنگ‌تباران و مشعل‌داران اقلیم کتاب که در این هماورد علمی - آموزشی و فرهنگی شرکت کردند، برخی از برجسته‌ترین ویژگی‌های مورد توجه در داوری را فرایاد می‌آورد:

۱. **نوآیینی و تازگی ساختاری:** نوآوری و خلاقیت در چگونگی عرضه و ارائه‌ی محتوا، از گام‌های بسیار مؤثر در گیرایی اثر و تسخیر دنیای خواننده تواند بود که دریغا پیشینه‌ی کتاب‌ها از این زیور، پیراسته‌اند.

۲. **مضمون آفرینی و نوآوری:** سخن نو و نگاه تازه و خلق معانی بدیع یکی دیگر از انتظارات و ویژگی مورد توجه داوران بوده است.

۳. **هم‌خوانی و هم‌آوایی با برنامه‌های درسی:** پیوستگی با مبانی نظری و آموزه‌های محتوایی برنامه‌های درسی از ویژگی‌های اصلی کتاب‌های جشنواره برای رسیدن به مراتب نهایی است.

۴. **مخاطب‌شناسی:** پرورده‌گویی و رعایت حال و مقام خواننده، نشان بلاغت اثر است. کتاب سنجیده، آن است که نویسنده‌اش با شناخت دقیق نیازها و خواهانی‌های مخاطبش،

سر فراگوش وی آورد و به قدر درک و فهم وی سخن بگوید.

۵. هنجارمندی: انتظار می‌رود هر اثر پژوهشی، علمی و آموزشی، معیارهای اولیه‌ی کتاب‌نویسی را رعایت کند. استفاده‌ی درست و بجا از منابع و مأخذ، حفظ امانت خرم‌ن دیگران و پای‌بندی به هنجارهای اخلاقی، بر ارزش و اعتبار اثر می‌افزاید و صدالبته خود، سرمشقی نیکو برای نوجوانان و جوانان دانش‌پژوه به‌شمار می‌آید. گروه‌دوران امیدوار است در جشنواره‌های پسینی، همه‌ی آثار به هنجارهای علمی، اخلاقی، آموزشی و دینی آراسته و از هرگونه کاستی و ناراستی پیراسته باشند.

حوزه‌ی آموزش تاریخ

امروزه متخصصان مسائل فرهنگی و اجتماعی، بر نقش تاریخ در شناساندن هویت تاریخی به نسل جوان تأکید دارند. خوش‌بختانه انتشار کتاب‌های کمک‌آموزشی حوزه‌ی تاریخ، در سال‌های اخیر با استقبال چشم‌گیری بین اولیا و دانش‌آموزان مواجه بوده است.

اهمیت کتاب‌های کمک‌آموزشی در این است که به تکمیل حلقه‌ی آموزش تاریخ کمک می‌کنند؛ چرا که مملکت ما کشوری با سابقه‌ی تاریخی طولانی است و نمی‌توان جزئیات حوادث و رخداد‌های آن را در کتاب‌های درسی گنجانند. به‌علاوه، از طریق این‌گونه کتاب‌ها می‌توان انگیزه‌ی مطالعه‌ی تاریخ را در نسل جوان افزایش داد. ثمره‌ی چنین فرایندی در درازمدت، آشنایی جوانان با فرهنگ و تمدن، باورها، آداب و رسوم، و اعیاد و سنت‌های دینی و ملی است که خود مناسب‌ترین راه برای مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانگان به‌شمار می‌رود.

امروز حرکت ما باید براساس معیارهای جهانی با توجه به فرهنگ و اصالت‌هایمان صورت گیرد. استحاله‌ی فرهنگی، اعتقاد به تقدیر و تسلیم، تفکر قضا و قدری، اعتماد عمومی به نظریه‌های موهوم غیر واقعی و غیر منطقی، کلیدهایی برای خودباختگی فرهنگی و محو هویت دینی و ملی هستند. اهمیت کتب تاریخی در سال‌های اخیر، به خودشناسی و فرهنگ ملی برای استمرار یک شخصیت فرهنگی مشخص ایرانی است که به‌ویژه تاریخ باید متولی آن باشد.

در این دوره از جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، از میان کتاب‌هایی که به دبیرخانه‌ی جشنواره رسید؛ بیشترین آن‌ها به دانش‌افزایی معلمان و دانش‌آموزان، کمک می‌کنند. موضوعات کتب یاد شده، سیر اندیشه و تفکر، اساطیر، شخصیت‌ها و حوادث تاریخی را شامل می‌شوند. ملاک‌های داوران در ارزیابی کتاب‌ها عبارت‌اند از: توجه به جذابیت ظاهری و ابعاد و قطع کتاب، تناسب و اشتراک موضوعی با کتب درسی، ساده و روان بودن متن، متناسب بودن واژه‌ها با سطح درک دانش‌آموزان، استفاده از تصویر، جدول و نمودار، متناسب بودن مفاهیم بصری با محتوای کتاب، برخورداری از سندیت تاریخی، و انسجام و پیوستگی مطلب.

در پایان توصیه‌های داوران به مؤلفین و ناشران محترم به شرح زیر است:

۱. طرح پرسش‌ها و موضوع‌هایی که صریحاً در کتاب نیامده‌اند.
۲. توجه به فهرست عناوین با ذکر صفحات.
۳. مشخص کردن سن مخاطب.
۴. استفاده از نقشه، تصویر و شکل، و جدول‌های مناسب با توضیح مربوط به هر کدام.
۵. معرفی منابع مستند و قومی و ذکر منابع و مأخذ مورد استفاده.

۶. توجه به ویژگی‌های مخاطب در نوشتن اثر.
۷. هم‌سویی و هماهنگی اثر با کتب درسی.
۸. استفاده از عکس، تصویر و نقشه‌ی مناسب و مرتبط با موضوع بین صفحه‌ها.
۹. ترجمه‌ی روان و استفاده از جمله‌ها و کلمات ساده.

حوزه‌ی آموزش دینی

تأمل در تعریف فرایند و مؤلفه‌های تعلیم و تربیت، بیانگر تفاوت اساسی است که میان تعلیم و تربیت دینی با سایر حوزه‌های آموزش و تربیت وجود دارد. هدف دین الهی هدایت انسان است به سوی شناخت خدا و ایمان به او، شناخت هدایتگران الهی، انبیا و رسولان، توجه به معاد و جهان آخرت و عمق بخشیدن به درک حقایق دینی و عمل به دستورات الهی به منظور رسیدن به هدف و غایت خلقت انسان که همان قرب الهی است.

با توجه به اهداف دین الهی، هدف تعلیم و تربیت دینی نیز در سه حوزه‌ی **عقل** (اندیشه)، **ایمان** (قلب) و **عمل** (رفتار) تعیین می‌شود و این حوزه‌ها به صورت مستقیم بر یکدیگر اثر می‌گذارند و رابطه‌ی متقابل دارند. یعنی شناخت بر ایمان و ایمان بر عمل تأثیرگذار است. در حقیقت، عمل ثمره‌ی ایمان و تثبیت‌کننده‌ی آن است.

بدین ترتیب، دین‌داری قدم‌گذاردن در راهی است که خدا برای رشد استعدادهای انسان از طریق رسولان خود ابلاغ کرده و منطبق با ابعاد فطری، قلبی، جوانحی و جوارحی وجود ماست. تعلیم و تربیت دینی صرفاً بیان محتوای دین و استدلال آن نیست، بلکه آموزش مبتنی بر اقتناع فکری و عقلی و راهنمایی برای ایجاد حب و شوق و کمک در انجام عمل صالح را نیز شامل می‌شود. برنامه‌ی درسی دینی و قرآن در آموزش و پرورش اصول زیر را در متن کتب درسی پی‌گیری می‌کند:

۱. توجه به تفکر عقلی
۲. جمع‌گرایی عقل و عرفان
۳. زیبایی‌گرایی
۴. اعتدال‌گرایی

انتظار این است که تولیدکنندگان کتاب‌های آموزشی، با توجه به اصول فوق، حوزه‌های مطرح‌شده را مورد توجه قرار دهند. داوران این دوره از جشنواره، با توجه به اهداف و حوزه‌های مطرح‌شده در برنامه‌ی درسی، به بررسی مجموعه کتاب‌هایی پرداختند که بعضاً اهداف تعلیم و تربیت دینی را با قلمی زیبا به تحریر درآورده بودند که می‌تواند تا حدی نیازهای نسل جوان را مرتفع کند. اما هم‌چنان جای خلاقیت و نوآوری در این حوزه بسیار خالی است. اگرچه حرکت‌هایی انجام شده است، ولی امیدواریم سرعت گرفتن این عمل‌نیازهای نسل جوان امروز را پاسخ‌گو باشد.

حوزه‌ی آموزش ریاضی

طی سال‌های اخیر آموزش ریاضی رشد فزاینده‌ای داشته است، به گونه‌ای که بسیاری از نظریه‌های نوین یاددهی و یادگیری در زمینه‌ی علوم ریاضیات پدید آمده است. از نظر آموزشی، درک مفهومی مفاهیم ریاضی، به کار بردن مهارت‌های ریاضی نظیر حدسیه‌سازی، تقریب‌زدن،

تأکید بیش از حد بر امتحانات کتبی کتاب‌های آموزشی را به سمت کلیشه‌سازی سوق داده و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی را از توجه به تنوع و نوآوری بازداشته است

اهمیت کتاب‌های
کمک آموزشی
در این است که
به تکمیل حلقه‌ی آموزش
کمک می‌کنند

حل مسئله، ایجاد ارتباط بین مفاهیم و مدل‌سازی مفاهیم ریاضی در بستر واقعی و طبیعی به جای انباشت دانش ریاضی، از رویکردهای نوین برنامه‌ی درسی ریاضی است. هم‌چنین، کاربرد ریاضی در دانش آموز، و استفاده از شیوه‌های نوین ارزش‌یابی، از جمله رویکردهای دیگر برنامه‌ی درسی ریاضی است.

با توجه به رویکردهای اشاره شده و اهداف نگرشی، دانشی و مهارتی تعیین شده، کتاب‌های حاضر در جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی ریاضی توسط گروه ریاضی مورد ارزیابی قرار گرفت.

هیئت داوران پنج رده برای بررسی آثار در نظر گرفت که عبارت‌اند از:

۱. کتاب‌های دانش‌افزایی دانش‌آموزان؛
 ۲. کتاب‌های هم‌پایه‌ی کتاب‌های درسی با شیوه‌ی متفاوت از کتاب‌های درسی؛
 ۳. کتاب‌های سرگرمی ریاضی، دایرة‌المعارف ریاضی و تاریخ ریاضی؛
 ۴. کتاب‌های المپیاد و مسابقات ریاضی و مباحث آن‌ها؛
 ۵. کتاب‌های دانش‌افزایی معلمان.
- با نگاهی کلی به مجموعه آثار رسیده به دبیرخانه‌ی جشنواره و با توجه به میزان تولیدات در بخش‌های بالا، از میان کتاب‌های مناسب، **دو کتاب** به عنوان کتاب‌های **تقدیری** انتخاب شدند. هیئت داوران ضمن تقدیر و تشکر از یکایک مؤلفان، مترجمان و ناشران ارجمند و ابراز خرسندی از شیوه‌های نوین پیشنهاد می‌کند:
۱. در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی، شیوه‌ها و حیطه‌های متنوع ارزش‌یابی را مدنظر قرار دهند.
 ۲. در محتوای نوشتاری کتاب، به ایجاد انگیزه در مخاطبان برای یادگیری توجه خاصی مبذول دارند.
 ۳. در چاپ کتاب از تصاویر جذاب و متناسب با موضوع بهره بگیرند.
 ۴. شیوه‌های فعال یادگیری را مورد توجه قرار دهند.
 ۵. از فناوری اطلاعات و ارتباطات به صورت خاص استفاده کنند.
 ۶. در راستای تحقق هدف‌های آموزشی و برنامه‌ی درسی گام بردارند.

حوزه‌ی آموزش زبان انگلیسی

با توجه به اهمیت کتاب‌های آموزشی در روند آموزش و یادگیری و اقبال زبان‌آموزان به استفاده از آن‌ها در کنار کتاب درسی، توجه ویژه به این مقوله ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. «دفتر انتشارات کمک آموزشی» سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در این راستا جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد را تدارک دیده است تا با حمایت از آثار هم‌سو با برنامه‌ی درسی، بازار نشر را در جهت ارتقای کیفیت سامان دهد. بدیهی است در این راستا، اطلاع‌رسانی در مورد معیارهای بررسی آثار می‌تواند راهگشای پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی باشد. در بررسی کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی موارد زیر مورد توجه داوران قرار گرفت:

■ رویکرد ساختاری برنامه‌ی درسی زبان انگلیسی و تأکید بیش از حد بر امتحانات کتبی

مبتنی بر اجزای زبان به جای مهارت‌های زبان، کتاب‌های آموزشی را به سمت کلیشه‌سازی سوق داده و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی را از توجه به تنوع و نوآوری بازداشته است. این روند در نهایت به افت کیفیت انجامیده و بر آموزش نیز تأثیر منفی بر جای گذاشته است. در عین حال، علی‌رغم محدودیت برنامه‌ی درسی امید می‌رود، با توجه به معیارهای انتخاب که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود، جنبه‌های مثبت برنامه تقویت شود.

■ طبقه‌بندی سه‌گانه‌ی آثار به کتاب‌های کار و کمک‌آموزشی، کتاب‌های آزمون و امتحان، و کتاب‌های مرجع، این نکته را مورد تأکید قرار می‌دهد که پدید آوردن آثار در چارچوب این طبقه‌بندی می‌تواند به تثبیت معیارهای کیفی هر طبقه بینجامد و به زبان‌آموزان نیز در جهت خرید کتاب مورد نیاز کمک کند.

■ معیارهای انتخاب کتاب‌های آموزشی برتر و تقدیری عبارت‌اند از:

□ جامعیت: پوشش دادن به تمامی اهداف برنامه‌ی درسی و پر کردن شکاف‌های یادگیری که به دلیل کم بودن فرصت تمرین در کتاب درسی ایجاد می‌شود.

□ توازن: رعایت میزان اهمیت هر یک از مهارت‌ها و اجزای زبان بر اساس برنامه‌ی درسی.

□ تناسب زبانی: تناسب سطح دشواری زبان مورد استفاده با سطح توانش زبانی دانش‌آموزان.

□ کاربردی بودن زبان: استفاده از جملات و عبارات مصطلح در زبان روزمره.

□ خودآموزی: توجه به نیازهای زبانی دانش‌آموزان و تقویت خودتاکتایی از طریق ایجاد

زمینه استفاده از راهکارهای مؤثر یادگیری.

□ تناسب سازمان‌دهی محتوای کتاب آموزشی با محتوای کتاب درسی

□ تناسب طرح‌بندی کتاب با سن، سطح توانش زبانی و علاقه‌های دانش‌آموزان

در پایان، آن‌چه که مهم‌ترین عامل ارتقای کیفیت کتاب‌های کمک‌آموزشی است را بار دیگر یادآور می‌شویم و آن تغییر و اصلاح اساسی در برنامه‌ی درسی زبان انگلیسی و به تبع آن، تغییر و اصلاح اساسی کتاب‌های درسی زبان انگلیسی است.

حوزه‌ی آموزش زیست‌شناسی

زیست‌شناسی در دنیای امروز علمی فراتر از مطالعه و شناخت دنیای زنده است. امروزه نتایج حاصل از پژوهش‌های زیست‌شناسی تقریباً همه‌ی ابعاد زندگی آدمی را دربر گرفته‌اند. از تأمین غذای جمعیت رو به رشد جهان با تلاش برای بهبود کیفیت و کمیت محصولات کشاورزی گرفته تا ارائه‌ی راهکارهای جدید برای رفع آلودگی‌های زیست‌محیطی، اتخاذ رویکردهای نوین در درمان بیماری‌های ژنتیکی و... همگی از عرصه‌های تلاش پژوهشگران زیست‌شناس است. هم‌چنین، سلول‌های بنیادی و نانوفناوری زیستی نویدهای تازه‌ای به انسان برای داشتن زندگی سالم‌تر می‌دهند. به سادگی می‌توان دید که پژوهش‌های علم زیست‌شناسی نه فقط بر جنبه‌های مادی زندگی انسان، بلکه بر جنبه‌های غیرمادی آن نیز اثر می‌گذارند و روز به روز نقش کلیدی‌تر و بنیادی‌تری در حل مسائل پیش روی آدمی و پاسخ به نیازهای او می‌یابند. بر این اساس گزارف نگفته‌ایم اگر توسعه‌ی پایدار هر کشور را متناسب با میزان پیشرفت علم زیست‌شناسی در آن و توجه و تلاش سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و خصوصاً دست‌اندرکاران آموزش و پرورش به گسترش سواد زیست‌شناسی شهروندان آن

کشور اعلام کنیم.

گرچه مسئولیت گسترش سواد زیست‌شناسی در کشور ما مستقیماً بر عهده‌ی آموزش و پرورش رسمی است، اما نباید غافل بود که آموزش و پرورش غیررسمی به دلیل تنوع حوزه‌های فعالیت، گاه می‌تواند مؤثرتر و کارآمدتر از آموزش و پرورش رسمی در این مهم وارد شود. در این میان، کتاب‌های آموزشی علاوه بر نقش مستقلی که در گسترش سواد زیست‌شناسی دارند، در جایگاه پشتیبانی و تقویت برنامه‌ی درسی زیست‌شناسی در کشور اثرگذار و کارآمد هستند. علاوه بر گسترش سواد زیست‌شناسی، پرورش حس کنجکاوی نسبت به پدیده‌های زیستی، ایجاد علاقه نسبت به سلامت و حفظ محیط زیست و هم‌چنین حل مسائل آن، پرداختن به پرورش تفکر نقادانه و حس مسئولیت نسبت به زندگی خود و حق حیات سایر موجودات زنده، از مواردی هستند که شایسته است پدیدآورندگان و تولیدکنندگان کتاب‌های آموزشی زیست‌شناسی به آن‌ها اهتمام ورزند و از پرداختن به روش‌های متنوع ارزش‌یابی و به خصوص خودارزش‌یابی غافل نباشند.

اکنون که به مدد «هفتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد» سومین فرصت نقد و بررسی وضعیت موجود در انتشار کتاب‌های آموزشی زیست‌شناسی فراهم آمده، هیئت داورى در حوزه‌ی زیست‌شناسی با در نظر گرفتن شاخص‌های کلی زیر به داوری درباره‌ی کتاب‌های رسیده به مرحله‌ی نهایی جشنواره پرداخته است:

۱. تحقق هدف‌های برنامه‌ی درسی در محتوای کتاب؛

۲. اعتبار و سازمان‌دهی علمی؛

۳. الگوی نگارش کتاب؛

۴. ساختار ظاهری کتاب.

هیئت داوران با تشکر از مؤلفان، مترجمان و ناشران محترمی که به نحوی در راه آموزش زیست‌شناسی گام برمی‌دارند، موارد حاصل از این بررسی را به شرح زیر اعلام می‌دارد:

■ کتاب‌های راه‌یافته به مرحله‌ی نهایی، در گروه‌های دانش‌افزایی برای معلمان، دانش‌افزایی برای دانش‌آموزان و کتاب‌های کار و تمرین قرار دارند.

■ در گروه کتاب‌های دانش‌افزایی، ناشران محترم هم‌چنان به تولید کتاب‌های ترجمه‌ای اقبال بیشتری دارند. از طرف دیگر، تشتت در کاربرد واژگان معادل و یک‌دست نبودن ترجمه، خصوصاً در کتاب‌هایی با چند مترجم، استفاده از این کتاب‌ها را دشوار می‌سازد. بعضی از مترجمان به اهمیت شکل‌ها و ترجمه‌ی آن‌ها توجهی ندارند، به طوری که از ترجمه‌ی توضیحات شکل‌ها غافل می‌مانند.

■ اگرچه بعد از برگزاری اولین دوره‌ی جشنواره مربوط به دوره‌ی متوسطه و نظری، تعداد کتاب‌های کار و تمرین افزایش یافته‌اند، اما این کتاب‌ها معمولاً به گونه‌ای طراحی و تألیف شده‌اند که فرصت خودارزش‌یابی را از دانش‌آموزان می‌گیرند. علاوه بر این، از کیفیت صفحه‌آرایی و چاپ مطلوبی هم برخوردار نیستند.

■ کتاب‌های دانش‌افزایی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی اندک‌اند.

■ کتابی که با هدف تقویت مهارت‌های معلم زیست‌شناسی تألیف یا ترجمه شده باشد،

مشاهده نشد.

استفاده‌ی درست
و بجا
از منابع و مآخذ
بر ارزش و اعتبار اثر
می‌افزاید

■ اهداف برنامه‌ی درسی، هم‌چنان مورد کم‌توجهی قرار می‌گیرند.

پیشنهاد به ناشران، مؤلفان، مترجمان و مسئولان

۱. هیئت داوران در این دوره، هم‌کلام با داوران دو دوره‌ی قبل، خواستار توجه بیشتر مؤلفان و ناشران به برنامه‌ی درسی و اهداف آن است. پیشنهاد می‌شود که مسئولان جشنواره به هر ترتیب ممکن، برنامه‌های درسی مکتوب و مصوب را در اختیار ناشران و فعالان حوزه‌ی نشر قرار دهند.

۲. بجاست که از مؤلفان حمایت‌های لازم در زمینه‌ی تألیف کتاب‌های دانش‌افزایی به عمل آید.

۳. مؤلفان در تألیف کتاب‌ها به رویکردهای آموزشی توجه بیشتری داشته باشند.

۴. شایسته است که مؤلفان در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی در زیست‌شناسی، به‌خصوص برای دانش‌آموزان، علاوه بر انتقال مفاهیم علمی به موضوع ارتباط این مفاهیم با زندگی روزمره و کاربرد آن‌ها در زندگی بپردازند. هم‌چنین، پرورش تفکر انتقادی و خلاقیت از دیگر رسالت‌های کتاب‌های آموزشی در این علم است.

۵. بجاست که ناشران، در حمایت از تألیف کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی، در جهت تولید بانک عکس و تصاویر بومی اقدام کنند تا از استفاده‌های ناشیانه از منابع اینترنتی و کتاب‌های خارجی که به اصالت و قوت کتاب آسیب می‌رسانند، جلوگیری شود.

۶. ناشران و مترجمان در فرایند تولید کتاب‌های ترجمه‌ای باید به امر مهم ویرایش علمی و ادبی توجهی درخور و شایسته داشته باشند.

۷. درحال حاضر، فناوری اطلاعات و ارتباطات فرصت خوبی برای تقویت و تثبیت آموزش و یادگیری مفاهیم علمی، ایجاد نوآوری و پرورش خلاقیت فراهم کرده است. پویانمایی، تصاویر تعاملی و بسیاری از امکانات و فرصت‌هایی که این فناوری در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد، می‌تواند بستر مناسبی برای تقویت آموزش زیست‌شناسی باشند و ناشران نباید از آن‌ها غفلت کنند.

۸. پیشنهاد می‌شود که در ابتدا، بخش بررسی آثار الکترونیک به صورت جنبی در جشنواره قرار گیرد و به مرور زمان اهتمام و توجه بیشتری به آن شود.

۹. کتاب‌های تست و آمادگی کنکور هر ساله بخش قابل توجهی از کتاب‌های ارسالی به جشنواره را به خود اختصاص می‌دهند. از آن‌جا که آموزش و پرورش متولی امر گزینش دانشجو نیست، پیشنهاد می‌شود که این کتاب‌ها در جشنواره‌ای مستقل و متناسب با اهداف گزینش دانشجو در دانشگاه‌ها بررسی شوند.

حوزه‌ی آموزش شیمی

امروزه تعداد بی‌شماری از کتاب‌های کمک‌درسی و آموزشی در بازار ارائه می‌شوند که دلیل وجود آن‌ها، تغییر ساختاری و محتوایی کتاب‌های درسی و نیاز جامعه‌ی آموزشی به این کتاب‌هاست. از آن‌جا که تنوع این کتاب‌ها بسیار است، «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی»، به برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد پرداخته است تا با این ابزار، آثار برگزیده را معرفی کند و گزینش کتاب مناسب برای مخاطبان را آسان‌تر سازد. ملاک‌های

مؤلفان در تألیف

کتاب‌های کمک‌درسی

شیوه‌ها و حیطه‌های

متنوع ارزش‌یابی را

مد نظر قرار دهند

۱۳۹۱

پاییز ۱۳۸۷

۴۶

ارزیابی کتاب‌ها مبتنی بر هدف‌های تدوین شده برای کتاب‌های درسی و کمک آموزشی هستند. این ملاک‌ها در سه بُعد **دانشی**، **مهارتی** و **نگرشی** بر اساس نیاز مخاطبان انتخاب شده‌اند.

هیئت داوران، کتاب‌های این حوزه‌ی آموزشی را که به دبیرخانه‌ی جشنواره رسیده بود را در حوزه‌ی کتاب‌های کار و مطالعه‌ی دانش آموز، آموزش معلمان و حوزه‌ی دانش افزایی معلمان و دانش آموزان طبقه بندی نمود.

در مجموعه‌ی این کتاب‌ها مؤلفان تلاش بسیاری در زمینه‌ی پوشش دادن به هدف‌های کتاب درسی و گسترش اطلاعات موردنظر برنامه‌ی درسی داشته‌اند. با وجود این، بررسی دقیق محتوای کتاب‌ها نشان داد، در حوزه‌ی کتاب‌های کار و مطالعه‌ی دانش آموزان، بیشتر نویسندگان فراهم آوردن بستری مناسب برای ورود دانش آموزان به مراکز آموزش عالی را اساس کار خود قرار داده‌اند و به تحقق هدف‌های آموزشی و تعلیم و تربیت، چون جنبه‌های پرورش مهارت‌های بنیادی، مهارت‌های تجربی، طرح پرسش‌هایی در زمینه‌ی تفکر نقاد، کاوشگری و پژوهش کمتر پرداخته‌اند.

متأسفانه در حوزه‌ی آموزش معلمان در زمینه‌ی شیمی با کمبود چشم‌گیر تألیفات مواجه هستیم که امید است در سال‌های آینده به این مهم توجه بیشتری شود.

در سازمان‌دهی بیشتر کتاب‌های حوزه‌ی دانش افزایی معلمان و دانش آموزان، هدف‌های برنامه‌ی درسی نسبتاً محقق شده‌اند. با این حال، در محتوای این کتاب‌ها، ایرادهایی چون فقدان یا ضعف ویرایش علمی و ادبی و کم‌رنگ بودن مسائل کاربردی، واقعی و مرتبط با زندگی مخاطبان به چشم می‌خورد.

هیئت داوران ضمن تقدیر و تشکر از تلاش ارزنده‌ی مؤلفان، مترجمان و ناشران به منظور بهبود و ارتقای هرچه روزافزون‌تر کتاب‌های کمک‌درسی و آموزشی، رعایت موارد زیر را در تألیف کتاب‌ها پیشنهاد می‌کند:

۱. شیوه‌ها و حیطه‌های متنوع در پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب مدنظر قرار گیرند.
۲. از شیوه‌های نوین آموزش و فناوری اطلاعات استفاده شود.
۳. نقش معلم به عنوان راهنما، و نقش دانش آموز به عنوان فردی فعال در فرایند یاددهی - یادگیری، مورد توجه ویژه قرار گیرد.
۴. به مسائل کاربردی - اجتماعی مطابق با نیاز مخاطبان، به منظور ایجاد انگیزه در آن‌ها، پرداخته شود.
۵. از تصویرها متناسب با موضوع و محتوای کتاب به منظور آسان‌سازی آموزش استفاده شود.
۶. سازمان‌دهی کتاب به گونه‌ای باشد که زمینه را برای پروراندن مخاطبان خلاق ایجاد کند.

حوزه‌ی آموزش فیزیک

با نگاهی گذرا به مجموعه مقالات منتشر شده توسط سازمان‌های دولتی و نهادهای خصوصی، برگزاری همایش‌های خرد و کلان، تأکید کارشناسان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی در زمینه‌ی اهداف برنامه‌ی درسی و تألیف کتب درسی، متوجه می‌شویم که این اهداف در طول چند دهه‌ی اخیر، تحولات قابل ملاحظه‌ای داشته‌اند؛ از جمله این اهداف جدید مطرح

مؤلفان و ناشران
در راستای تحقق

هدف‌های
آموزشی و برنامه‌ی درسی
گام بردارند

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۴۷

هیئت داوران خواستار توجه بیشتر مؤلفان و ناشران به برنامه‌ی درسی و اهداف آن است

شده‌اند:

- آموختن برای درست زیستن؛
- تأکید بر سه حیطة‌ی نگرش، مهارت و دانش؛
- کاهش نقش دبیر به عنوان تنها متکلم؛
- روی آوردن به روش‌های سنجش و ارزش‌یابی جدید، مانند ارزش‌یابی مستمر؛
- تأکید بر رویکردهای «فرایندنگر»؛
- توجه به نقش و آثار دانشمندان و ارج نهادن به زحمات آنان؛
- ارائه‌ی روش‌های علمی حل مسئله؛

با عنایت به این تغییرات قابل ملاحظه، انتظار می‌رفت و می‌رود که سرعت تعقیب و تحقق اهداف جدید بیش از آن باشد که شاهد هستیم. ولی با نگاهی اجمالی به کتاب‌های رسیده به دبیرخانه‌ی هفتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد می‌توان ادعا کرد که این کتاب‌ها نتوانسته‌اند اهداف برنامه‌ی درسی را پوشش دهند و از نظر روش‌های ارائه‌ی محتوا، ساختار ظاهری کتاب، تأکید بر فرایندهای مهارتی و... خلاقیتی در آن مشاهده نمی‌شود. حتی به نظر می‌رسد که در بعضی موارد، به‌طور مجدد دچار نوعی ارائه‌ی الگوی ثابت شده‌ایم و خلاقیتی در توسعه‌ی الگوهای نسبتاً موفق معرفی شده در جشنواره‌ی قبلی (آبان ۱۳۸۴) صورت نپذیرفته است.

داوران این دوره از جشنواره، جلسات متعددی را با دبیر جشنواره و کارشناسان دبیرخانه برگزار کردند. در این جلسات، ابتدا به نقد جدول‌های ارزش‌یابی دوره‌های قبل در درس علوم پایه پرداختند و سپس جدول جدیدی را با این شاخص‌ها ارائه دادند:

- اعتبار محتوای علمی
- روش ارائه‌ی محتوا
- ارزش‌یابی (خودارزش‌یابی)
- ساختار فیزیکی و چاپ کتاب
- کیفیت نگارش
- توجه به نیاز واقعی مخاطبان
- ایجاد فرصت‌های یادگیری
- انطباق کتاب‌های کمک‌درسی با محتوای کتاب‌های درسی
- ارائه‌ی پرسش‌های مفهومی
- استفاده از تصاویر و نمودارهای جذاب و هماهنگ با اهداف آموزشی

پس داوران کتاب‌ها را به دو دسته‌ی کمک‌درسی و کمک‌آموزشی تقسیم کردند و کوشیدند، دسته‌بندی‌های دیگری نیز درون این دو دسته ارائه دهند؛ از جمله: **تألیفی**، **ترجمه‌ای**، **تألیف و ترجمه**، **جمع‌آوری و اقتباس**، **موضوعی**، **کار و تمرین دانش‌آموز**، **سنجش و ارزش‌یابی تحصیلی**، **تکمیلی** در جهت عمق بخشیدن به مهارت‌های نظری و عملی، و...

هیئت داوران ضمن تشکر از ناشران، مؤلفان، مترجمان، ویراستاران و تمام افراد دخیل در نشر و تولید کتاب آموزشی، پس از بررسی‌های به عمل آمده و برگزاری جلسات کارشناسی،

چهارم ۲۴

پاییز ۱۳۸۷

۴۸

- متأسفانه هیچ کتابی را شایسته‌ی رتبه‌های برگزیده و تقدیری ندانستند. در خاتمه، داوران در جهت بهبود تولید و نشر کتاب‌های آموزشی، پیشنهادهای زیر را ارائه کردند:
۱. ارائه‌ی کتاب‌های مرجع و مناسب برای دبیران و دانش‌آموزان توسط ناشران دولتی.
 ۲. ارائه‌ی ترجمه‌ی سلیس و روان، آن‌چنان که به محتوای علمی کتاب آسیبی نرسد.
 ۳. اهتمام بیشتر ناشران به ویرایش علمی و فنی.
 ۴. ارائه‌ی کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی برای دانش‌افزایی دبیران.
 ۵. ارائه‌ی کتاب‌های راهنمای دبیر برای تمام کتاب‌های درسی. با گذشت حدود شش سال از تألیف آخرین کتاب فیزیک - پیش‌دانشگاهی - و حدود ۱۰ سال از تولید اولین کتاب فیزیک در نظام سالی - واحدی، تنها یک کتاب راهنمای دبیر در درس فیزیک وجود دارد.
 ۶. ارائه‌ی کتاب به شیوه‌های الکترونیکی و دیجیتالی.

ب) بیانیه‌ی هیئت داوران حوزه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش

حوزه‌ی آموزش برق

هیئت داوران گروه برق، ضمن تقدیر و تشکر از زحمات مؤلفان، مترجمان، ناشران و مجریان جشنواره، طی جلسات متعدد کتاب‌های دریافتی به دبیرخانه‌ی هفتمین جشنواره‌ی رشد را مورد بررسی قرار داد. ابتدا حوزه‌های ارزش‌یابی را مشخص کرد و به دنبال آن، ۳۹ ملاک برای ارزش‌یابی کتاب‌ها در نظر گرفت. به هر ملاک نیز وزن خاصی داده شد.

تعدادی از ملاک‌های داوری عبارت بودند از:

- هم‌سو بودن با برنامه‌ی درسی (پشتیبانی از برنامه‌ی درسی)
- ارتباط محتوا با نیاز مخاطبان
- اعتبار علمی و به‌روز بودن
- کیفیت سازمان‌دهی محتوا
- کیفیت چاپ و استفاده از تصویر و نقشه

اعضای این هیئت، مواردی به شرح زیر را به همه‌ی دست‌اندرکاران انتشار کتاب‌های آموزشی و مسئولان جشنواره توصیه می‌کند:

۱. ذکر دقیق منابع و مأخذ به کار رفته و رعایت امانت در نقل مطالب، از جمله نکاتی است که در بسیاری از کتاب‌های ارسالی به جشنواره، توجه چندانی به آن نشده بود. این موضوع توجه مؤلفان را می‌طلبد.
۲. الگوی مشخصی برای تهیه و تولید کتاب‌های درسی و کمک‌درسی رشته‌ی برق به مؤلفان و ناشران ارائه شود. ایشان قبل از هر گونه اقدام به تألیف یا نشر، با کارشناس رشته‌ی برق دفتر تألیف مشورت کنند.
۳. برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، از طریق جراید، رسانه‌ها و ... به اطلاع

ناشران و عموم علاقه‌مندان برسد. اطلاع‌رسانی به همه‌ی ناشران می‌تواند به غنای جشنواره بیفزاید.

۴. با توجه به کمبود مؤلفان خبره، نیاز به تربیت مؤلف و حمایت از آن‌ها احساس می‌شود. در این راستا، آموزش و حمایت از افراد مستعد و خلاق باید سرلوحه‌ی کار قرار گیرد تا شرایط برای رشد و تربیت آن‌ها فراهم آید.

۵. نتیجه و ماحصل برگزاری این جشنواره، باید علاوه بر تقدیر از مؤلفان و ناشران برتر، با حمایت مالی از تولیدات آن‌ها نیز همراه باشد و به نحوی آثار برگزیده در هر حوزه خریداری و در اختیار مراکز آموزشی قرار گیرد. در این راستا، تجهیز کتاب‌خانه‌های مدارس با کتاب‌های برگزیده می‌تواند مفید واقع شود.

۶. به علت تغییرات گسترده و متنوع در کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و نیز سرعت بالای تغییرات فناوری، نیاز بیشتری به کتاب‌های کمک آموزشی احساس می‌شود. متناسفانه تعداد کتاب‌های رسیده به جشنواره در این حوزه قابل توجه نبود و نیز با الگوهای تعریف شده برای تدوین کتاب‌های کمک آموزشی انطباق چندانی نداشت. لازم است نویسندگان و ناشران به این موضوع توجه کنند.

**مؤلفان
در تألیف کتاب‌ها
به رویکردهای آموزشی
توجه بیشتری
داشته باشند**

حوزه‌ی آموزش کامپیوتر

هیئت داوران، ضمن پاسداشت تلاش‌های انجام شده در حوزه‌ی کتاب‌های آموزشی گروه رایانه، توجه به موارد زیر را حائز اهمیت می‌داند:

۱. برای بررسی کتاب‌های ارسال شده به دبیرخانه‌ی جشنواره، ۱۶ معیار در نظر گرفته شد و تمامی کتاب‌ها در دو مرحله ارزیابی شدند.

۲. علی‌رغم تمامی تلاش‌های صورت گرفته در تألیف کتاب‌ها، هیچ کدام از کتاب‌ها نتوانستند امتیاز لازم برای کتاب برگزیده را کسب کنند.

۳. در نهایت چهار کتاب به عنوان کتاب‌های شایسته‌ی تقدیر انتخاب و معرفی شدند.

۴. هیئت داوران پیشنهاد می‌کند، در تألیف کتاب‌ها به موارد زیر عنایت بیشتری شود:

■ تألیف به نحوی صورت گیرد که خلاقیت و ابتکار را در مخاطب برانگیزد.

■ کتاب، قدرت حل مسئله را تقویت کند.

■ نگارش کتاب یا ترجمه، به زبان و فرهنگ ایرانی - اسلامی نزدیک باشد.

■ از رسانه‌های به‌روز، بیشتر استفاده شود.

■ کتاب آمادگی نسبی برای جذب در بازار کار را فراهم آورد.

■ خودآموزی و خودارزیابی رعایت شود.

۲۴۹۱۲

پاییز ۱۳۸۷

حوزه‌ی آموزش کشاورزی

با توجه به اقلیم‌های متفاوت در کشور ما، بخش کشاورزی بالقوه قادر است، بیشترین سهم را در تولید ناخالص ملی داشته باشد. بدیهی است توسعه‌ی آموزش‌های صحیح و به‌روز در کشاورزی، برای همه‌ی شاغلان در این بخش زمینه‌ی افزایش کمی و کیفی تولیدات کشاورزی را فراهم می‌آورد. افزایش تولید در واحد سطح، بهره‌برداری از زمین‌های زیر کشت برای تولید

بیشتر از یک بار در سال، معرفی و پرورش نژادهای جدید دام و طیور، توسعه‌ی وسیع پرورش آب‌زیان، استفاده‌ی صحیح از منابع طبیعی، حفاظت از محیط‌زیست و... نشان‌دهنده‌ی جهش علمی شدید در حوزه‌ی علوم کشاورزی در سال‌های اخیر و نگاه علمی به تولید در بخش کشاورزی است. با عنایت به این مهم که نقش آموزش در توسعه‌ی کمی و کیفی تولیدات کشاورزی غیرقابل انکار است ورود ناشران و مؤلفان بخش خصوصی در عرصه‌ی بسط علوم در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق انتشار کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی می‌تواند یکی از مؤلفه‌های مهم در توسعه این‌گونه آموزش‌ها به شمار آید. بنابراین به نظر می‌رسد برای استفاده بهینه از نهادها بایستی به توسعه دانش روز علوم مختلف کشاورزی در بین شاغلان و فارغ‌التحصیلان و عموم جامعه‌ی کشاوری اهتمام ورزیم.

حوزه‌ی آموزش مدیریت خانواده

از آن‌جا که رشته‌ی مدیریت خانواده میان‌رشته‌ای و از عناوین متنوع برخوردار است، و از سوی دیگر، تعداد صفحات محدود و ورود به همه‌ی مباحث در هر درسی از حوصله‌ی ساعت درسی خارج است، تألیف کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی برای کتاب‌های درسی رسمی که در واحدهای آموزشی تدریس می‌شوند، با عنایت به تعریف کتاب‌های آموزشی و ویژگی‌های آن‌ها از دید «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی»، ضرورت دارد. این کتاب‌ها می‌توانند به تقویت یادگیری، فراهم کردن شرایط آموزش جبرانی، افزایش عمق یادگیری و... هم‌چنین بالا بردن سطح علمی هنرجویان، هنرآموزان و افراد علاقه‌مند کمک کنند.

کتاب‌هایی که در زمینه‌ی مدیریت خانواده به هیئت داوران ارجاع شده‌اند، با وجود داشتن مطالب مفید برای مخاطبین، به نظر می‌رسد که در چارچوب طبقه‌بندی و تعاریف دفتر انتشارات کمک‌آموزشی نیستند. هم‌چنان که در سال‌های گذشته تأکید شده، لازم است مؤلفان و ناشران محترم، با توجه به محتوای کتاب‌های درسی و با عنایت به ضوابط کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی، به تألیف و نشر کتاب‌های مورد نیاز هنرجویان دست بزنند.

در بررسی کتاب‌های رسیده مشخص شد، بخش اعظمی از این کتاب‌ها اصول برنامه‌ریزی درسی را رعایت نکرده‌اند و اصولاً از ویژگی‌های عمومی تعریف شده برای کتاب‌های آموزشی برخوردار نیستند. هم‌چنین در اغلب این کتاب‌ها، توسعه‌ی مهارت یادگیری هنرجویان در زمینه‌ی کتاب‌های درسی تخصصی و یا مرتبط بودن محتوای کتاب با مطالب درسی و هم‌چنین ایجاد زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار در هنرجو نادیده گرفته شده است و کتاب‌ها صرفاً در حد ارائه‌ی مطالب علمی، بدون توجه به ساختار در نظر گرفته شده برای کتاب‌های آموزشی انتشار یافته‌اند.

در پایان، با توجه به علاقه‌مندی «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» به مشارکت مؤلفان و ناشران محترم در تألیف و چاپ کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی، امید است ایشان ضمن مشورت با کارشناسان و صاحب‌نظران رشته‌ی مدیریت خانواده و آشنایی کامل با محتوای آموزشی این رشته و هم‌چنین در نظر داشتن ضوابط دفتر انتشارات کمک‌آموزشی، فعالیت کنند تا زحمات ایشان مخاطبین بیشتری را پوشش دهد.

هیئت داوران، کتاب‌های رسیده را بررسی و ارزیابی کرد و کتاب‌های مذکور را با کتب درسی رسمی رشته یاد شده، یعنی با کتاب‌های ۱. بهداشت خانواده ۲. بهداشت فردی و عمومی

پیشنهاد می‌شود
کتاب‌های تست و
آمادگی کنکور در
جشنواره‌ای مستقل
و متناسب با
اهداف گزینش دانشجویان
در دانشگاه‌ها
بررسی شوند

۳. روان‌شناسی رشد را در بررسی بخش کتاب‌های پزشکی خانواده و کتاب‌های: ۱. تدارک و تهیه‌ی غذا ۲. تغذیه و بهداشت مواد غذایی در بخش کتاب‌های: طبخ مواد غذایی و خواص ویتامین‌ها و مواد معدنی در غذا را مورد بررسی و ارزیابی قرار داد.

حوزه‌ی آموزش مکانیک

جشنواره‌ی رشد، به دلیل ایجاد هم‌سویی بین اهداف کتاب‌های آموزشی با کتاب و برنامه‌ی درسی آموزش‌های رسمی کشور، نقشی قابل توجه و تعمق و جایگاهی ویژه دارد. هیئت داوران حوزه‌ی مکانیک، به منظور بهبود روند تولید کتاب‌های آموزشی، پیشنهادات و توصیه‌های زیر را برای اطلاع ناشران، مؤلفان و مترجمان ارائه می‌کند و امیدوار است، در این زمینه‌ها گام‌های ارزشمند و مؤثری برداشته شود:

■ اهداف برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد به طور مناسب و گسترده اطلاع‌رسانی شود.

■ فضای مناسبی برای تعامل ناشرین و مؤلفان با کارشناسان حوزه‌های برنامه‌ریزی درسی فراهم آید.

■ «ویژگی‌های کتاب آموزشی» و نقطه‌نظرهای جشنواره برای ناشرین و مؤلفین شرح داده شود.

■ برگزاری نشست‌های علمی با مشارکت مؤلفین حوزه‌ی کتاب‌های درسی و مؤلفین حوزه‌ی کتاب‌های کمک‌آموزشی برنامه‌ریزی شود.

■ مقایسه‌ی تعداد کتاب‌های شرکت داده شده در دوره‌ی قبلی و دوره‌ی فعلی جشنواره، عدم استقبال ناشرین و یا کاهش تألیفات در حوزه‌ی مکانیک را نشان می‌دهد که لازم است این موضوع مورد توجه قرار گیرد.

■ با توجه به سرعت تغییرات فناوری در حوزه‌ی مکانیک و تغییرات برنامه‌ی درسی شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش آموزش رسمی کشور، متأسفانه کتاب‌های جدیدالتالیف بخش خصوصی در این حوزه متناسب با تغییرات فناوری نیستند.

در پایان خاطر نشان می‌سازد، برخی از کتاب‌های ارائه شده در جشنواره، به لحاظ متناسب بودن با برنامه‌ی درسی و نیازهای علمی و عملی هنرجویان، مورد توجه هیئت داوران قرار گرفت.

حوزه‌ی آموزش مواد

هیئت داوران با تعیین زمینه‌های مرتبط با برنامه‌ی درسی، کار خود را آغاز کرد. این زمینه‌ها عبارت‌اند از: «دانش افزایی»، «مهارتی و روشی»، «کار و تمرین»، «ارزش‌یابی» و «فعالیت محوری» که در هر زمینه فهرست و آرسی (چک لیست) مربوطه تهیه و تنظیم شد. پس از بررسی، کتاب‌های مورد نظر در دو گروه «دانش افزایی» و «فعالیت محوری» قرار گرفتند. در مرحله‌ی بعد، هر کتاب را دو نفر از کارشناسان مطالعه و ارزیابی کردند و جدول ارزش‌یابی برای هر یک تکمیل شد. در نهایت، به هر کتاب میانگین امتیاز داوران تعلق گرفت.

متأسفانه هیئت داوران هیچ یک از کتاب‌ها را شایسته‌ی عنوان «کتاب برگزیده» ندانست و تنها یک کتاب به عنوان کتاب «قابل تقدیر» انتخاب شد. با توجه به تجربیات گذشته و به منظور

پیشنهاد می‌شود

در جهت ارتقای

فرایند داوری

تمامی مراحل گزینش

از ابتدا تا انتها بر عهده‌ی

یک گروه داوری

با اعضای ثابت

و مشاوران قرار گیرد

۲۴۹۱۲۹

پاییز ۱۳۸۷

۵۲

هرچه پربارتر شدن جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، پیشنهاد می‌شود:

۱. در جهت ارتقای فرایند داوری در سال‌های آتی، تمامی مراحل گزینش از ابتدا تا انتها بر عهده‌ی یک گروه داوری با اعضای ثابت و مشاوران قرار گیرد. توصیه می‌شود این گروه داوری به شکل مستمر به رصد کتاب‌های کمک‌درسی و بررسی و انتخاب آن‌ها در طول سال اقدام کند. همچنین، موضوعات مورد نیاز در هر رشته توسط این گروه به مؤلفان و ناشران ارائه شود.
۲. فرایند اطلاع‌رسانی به مؤلفین و ناشرین در مورد معرفی کتاب‌های آموزشی ضعیف است و امیدواریم، با فعال شدن گروه داوری ثابت، این عیب مرتفع شود.
۳. انتخاب دقیق کتاب‌های آموزشی مرتبط با هر رشته، به بررسی و کار کارشناسی نیاز دارد و لازم است در سال‌های آتی به این موضوع توجه بیشتری مبدول دارند؛ به گونه‌ای که تنها کتاب‌های کاملاً مرتبط با رشته به مرحله‌ی داوری راه یابند.
۴. لازم است سرفصل‌های مناسب برای تألیف یا ترجمه‌ی کتاب بین رشته‌ای، به خصوص رشته‌های حوزه‌ی مواد، استخراج و در اختیار مؤلفین و ناشرین قرار گیرد.
۵. نیاز است از مؤلفین کتاب‌های آموزشی بانک اطلاعاتی تهیه شود تا در صورت نیاز به تألیف کتاب یا جزوه، از ایشان کمک گرفته شود.
۶. رشد علم و فناوری و توسعه‌ی سریع صنایع بنیادی در کشور، توجه به رشته‌های صنایع شیمیایی، متالوژی، سرامیک، معدن، نساجی و سیمان را ایجاب می‌کند. لذا ارتباط با صنایع مادر در زمینه‌ی پشتیبانی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، به شکل تألیف و ترجمه‌ی کتاب‌های آموزشی توصیه می‌شود.

حوزه‌ی آموزش هنر

در سال‌های اخیر، آموزش هنر در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش روند رو به رشدی را طی کرده و در این راه موفقیت‌های ارزنده‌ای به دست آورده است. روند افزایش کیفی و کمی رشته‌های هنری، توجه به رویکرد یادگیری و آموزش مهارت‌ها به جای انباشتن دانش، کاربردی کردن آموزش به جای بیان انتزاعی مفاهیم، گسترش رشته‌های هنری با توجه به نیاز بازار کار و شرایط جامعه‌ی کنونی، همگی ضرورت توجه به تألیف کتاب‌های آموزشی را الزامی می‌کند. در این جشنواره نیز شاهد روند رشد - اگرچه اندک - این مضمون بوده‌ایم.

آثار ارسالی در حوزه‌ی آموزشی هنر در زمینه‌های آموزش نقاشی، طراحی، معماری، نمایشی، عکاسی و... به دفتر جشنواره رسید. امید است ناشران کتاب‌های هنری، با توجه بیشتر به مباحث جدید و نو، و تنوع کتاب‌های آموزشی هنر در موضوع‌های گوناگون، در جشنواره‌های بعدی شرکت کنند.

هیئت داوران با توجه به بررسی کتاب‌های آموزشی یاد شده، موارد زیر را به ناشران، نویسندگان و دست‌اندرکاران حوزه‌ی آموزشی هنر توصیه می‌کنند:

۱. هیئت داوران انتظار داشت، در کنار ترجمه با آثار تألیفی بیشتری روبه‌رو شود؛ تنوع رشته‌های هنری، توجه به اقلیم و شرایط اجتماعی و جغرافیایی و تنوع هنرهای سنتی و بومی ایرانی، در این بخش نیز هم‌چنان مانند سال‌های گذشته مورد بی‌مهری و کم‌لطفی ناشران قرار گرفت.

۲. توجه جدی ناشران به منابع علمی جدید، استفاده از مترجمان حرفه‌ای و مخاطب‌شناسی، نکته‌ی مهمی است که برای تولید کتاب‌های آموزشی نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد. هم‌چنین، با وجود فناوری‌های جدید و هنرهای موجود در تولید کتاب توسط ناشران بین‌المللی، ناشران داخلی در تولید و مهندسی کتاب تلاش خاصی به خرج نمی‌دهند.

۳. ضعف اطلاع‌رسانی و حضور نداشتن همه‌ی ناشران هنری، نکته‌ی قابل ملاحظه‌ای است که دست‌اندرکاران جشنواره را باید به اتخاذ روش مناسب و ادار کند تا همه‌ی ناشران تخصصی، فرصت شرکت و ارائه‌ی آثار خود را در این جشنواره بیابند.

۴. خریداری کتاب‌های مطلوب و مناسب برای تجهیز کتاب‌خانه‌های مدارس می‌تواند سبب تقویت مالی ناشران و تولید کتاب‌های بیشتری شود.

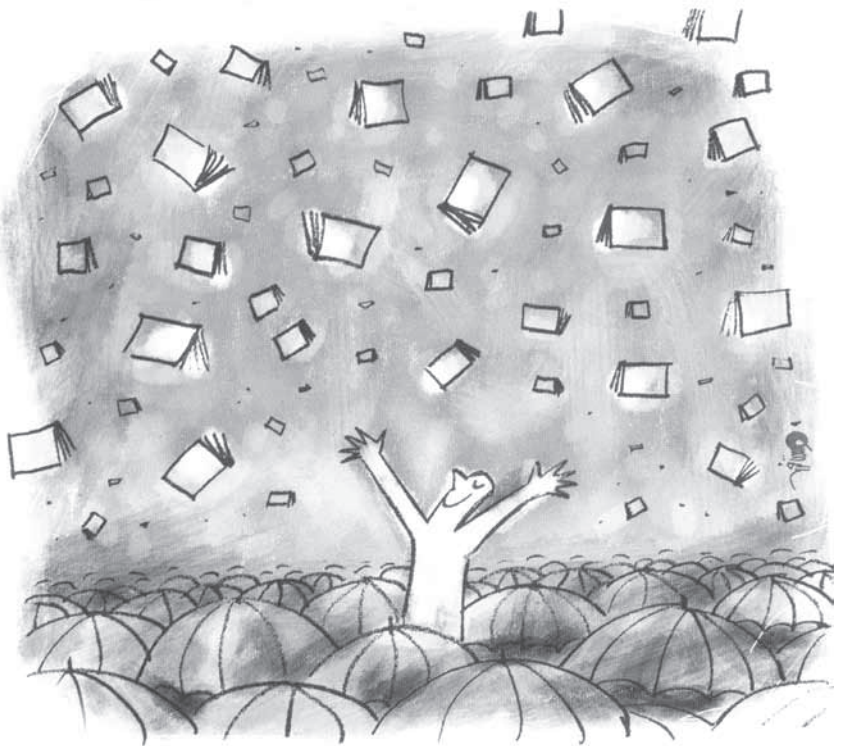
**تألیف به نحوی
صورت گیرد که
خلاقیت و ابتکار را
در مخاطب
برانگیزد**

۲۴۹۰۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۵۵

معرفی

سوابق داوران

هفتمین جشنواره‌ی

کتاب‌های آموزشی رشد

آبان ۱۳۸۷

دوره‌ی آموزش

متوسطه‌ی نظری، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش

الف) داوران حوزه‌های آموزش نظری و پیش‌دانشگاهی

حوزه‌ی آموزش ادبیات فارسی

فریدون اکبری شلدره‌ای

دانشجوی دوره‌ی دکترای زبان و ادبیات فارسی، کارشناس مسئول گروه زبان و ادبیات فارسی در «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، و با ۲۴ سال سابقه‌ی آموزشی و پژوهشی. ایشان مؤلف ۲۳ عنوان کتاب و ۳۴ عنوان مقاله است که این مقالات در مجلات تخصصی داخلی و خارجی به چاپ رسیده‌اند.

نرگس محمد حسین سیاه نوری

فوق لیسانس ادبیات فارسی، دبیر دبیرستان‌های تهران، داور جشنواره‌های خوارزمی و الگوهای برتر روش تدریس ادبیات، و داور حوزه‌ی آموزشی ادبیات فارسی جشنواره با ۱۷ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف. از تألیفات ایشان است: کتاب زبان فارسی ۱ و کتاب زبان فارسی ۲.

نادره شاه آبادی

فوق لیسانس زبان و ادبیات فارسی، دبیر دبیرستان‌های تهران، مدرس مراکز تربیت معلم و مراکز آموزش ضمن خدمت، عضو شورای برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، داور جشنواره‌های خوارزمی و الگوهای برتر روش تدریس، و با ۲۵ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان که از جمله مؤلفان کتاب فارسی اول راهنمایی (تازه تألیف) و راهنمای معلم آن بوده است، با ناشران خصوصی کتاب‌های آموزشی و کمک درسی همکاری دارد.

۱۳۸۷ پاییز

حوزه‌ی آموزش تاریخ

حشمت‌الله سلیمی

فوق لیسانس تاریخ، کارشناس گروه تاریخ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، مدرس دانشگاه علمی- کاربردی، کارشناس اسناد تاریخی در مرکز اسناد ریاست جمهوری، داور دوره‌های متفاوت جشنواره‌ی خوارزمی، و با ۱۴ سال سابقه‌ی کار و فعالیت فرهنگی. وی با بنیاد ایران‌شناسی نیز به عنوان کارشناس

طرح تقسیمات کشوری همکاری دارد و در تدوین ده مدخل مربوط به شخصیت‌های معاصر در جلد‌های اول و دوم فرهنگ ناموران معاصر شرکت داشته است.

«نقش مساجد و دانشگاه‌ها در پیروزی انقلاب اسلامی» و «مبارزات روحانیون و وعاظ مساجد به روایت اسناد»، عنوان‌های دو کتاب تألیفی ایشان هستند. با مجلات رشد آموزش تاریخ و کتاب ماه تاریخ و جغرافیا نیز همکاری دارد.

مصطفی فرزام

لیسانس تاریخ، دبیر این درس در دبیرستان‌های تهران، مدیر اجرایی گروه‌های آموزشی منطقه‌ی ۱ آموزش و پرورش تهران، مدیر انتشارات فکور و ناظر طرح و کیفیت کتاب‌های کمک آموزشی این مؤسسه، و با ۳۰ سال سابقه‌ی تحقیق، تدریس و تألیف در رشته‌ی تاریخ. وی نویسنده‌ی دو کتاب تاریخی تحقیقی به نام‌های «خط و زبان در گذر فرهنگ ایران» و «تاریخ در جست‌وجوی تاریخ»، و حدود ۱۷ مقاله در زمینه‌های تاریخی، دینی، اجتماعی و نقد و بررسی کتاب و فیلم است. هم‌چنین، با روزنامه‌ی «ماوا» ارگان قوه‌ی قضاییه و مجله‌ی «آوای تاریخ»، متعلق به اداره‌ی کل آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران همکاری دارد.

محمد پیری

لیسانس تاریخ، دبیر درس‌های تاریخ، جغرافیا و زبان در دبیرستان‌های تهران و با حدود ۲۰ سال سابقه‌ی تدریس و همکاری فرهنگی با گروه‌های آموزشی منطقه‌ی ۱۹ و سازمان آموزش و پرورش شهر تهران. علاوه بر این‌ها، وی راهنمای گردشگری و دارای مدرک بین‌المللی این حرفه است. هم‌چنین، تاکنون یک جلد کتاب کمک آموزشی درس زبان انگلیسی سال سوم راهنمایی را به چاپ رسانده است.

حوزه‌ی آموزش دینی

فاطمه زینلی تهرانی

لیسانس الهیات، دبیر دبیرستان‌های تهران و با ۲۷ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان که برای دو دوره به عنوان مربی نمونه‌ی شهر تهران انتخاب شده‌اند، علاوه بر همکاری با «دفتر برنامه‌ریزی تألیف کتب درسی» در زمینه‌ی تألیف و تغییر کتب درسی دینی، مقالات متعددی در زمینه‌های دینی و تربیتی، به ویژه در موضوعات قرآنی نوشته است. هم‌چنین، داوری مسابقات قرآنی و جشنواره‌های خوارزمی و شاهد را برعهده داشته است.

سید محمد دلبری

فوق لیسانس و دانشجوی دوره‌ی دکترا در رشته‌ی علوم قرآن و حدیث، معلم دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، کارشناس گروه تعلیم و تربیت دینی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، و با ۱۲ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف. ایشان علاوه بر مشارکت در تألیف کتاب «دین و زندگی - ۳»، با مجله‌ی «رشد معارف اسلامی» نیز همکاری دارد.

حوزه‌ی آموزش ریاضی

عزت‌الله مشفق

لیسانس ریاضی (کامپیوتر)، دبیر بازنشسته‌ی وزارت آموزش و پرورش، مدرس دوره‌های آموزش ضمن خدمت، مؤلف کتاب‌های متعدد آموزشی، از جمله کتاب‌های «ریاضی گسسته» و «هندسه‌ی تحلیلی»، و با ۳۴ سال سابقه‌ی کار فرهنگی.

محمد تقی طاهری تنجانی

فوق لیسانس ریاضی، دبیر دبیرستان‌ها و مراکز پیش‌دانشگاهی شهر تهران، مسئول دبیرخانه‌ی راهبری ریاضی کشور، مدرس دوره‌های ضمن خدمت و دانش‌افزایی دبیران، کارشناس ریاضی دفتر تأمین رسانه‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش، داور جشنواره‌های خوارزمی و الگوهای تدریس، و با ۲۷ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف. ایشان علاوه بر مشارکت در تألیف کتاب ریاضی اول متوسطه (جدیدالتألیف)، تاکنون ۳۷ عنوان کتاب آموزشی و کمک‌درسی نوشته است.

وحید عالمیان

دکترای ریاضی، مدرس مراکز آموزش عالی، نویسنده‌ی مقالات و کتاب‌های متعدد، از جمله دو کتاب درسی ریاضی، و با ۱۳ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف.

۱۳۹۱

پاییز ۱۳۸۷

۶۰

حوزه‌ی آموزش زبان انگلیسی

محمد رضا عنانی سراب

دکترای آموزش زبان انگلیسی، استادیار آموزش زبان انگلیسی دانشگاه شهید بهشتی، یکی از مؤلفان کتاب زبان پیش دانشگاهی، و مؤلف کتاب‌های کمک آموزشی راهنمایی و دبیرستان.

سید مسعود حاجی سید حسینی فرد

فوق لیسانس آموزش زبان انگلیسی، مدرس مراکز تربیت معلم، با ۱۴ سال سابقه‌ی تدریس زبان انگلیسی در مدرسه‌ها، دانشگاه پیام نور و مراکز آموزش ضمن خدمت فرهنگیان. ایشان در ترجمه و تألیف نیز دست دارد و مترجم کتاب «۹۹ گام تا ۱۰۰ سالگی» است.

حوزه‌ی آموزش زیست‌شناسی

علیرضا اسبقی

فوق لیسانس برنامه‌ریزی درسی و دکترای ایمونولوژی، و همکار گروه علوم تجربی و گروه زیست‌شناسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی با ۲۵ سال سابقه‌ی تدریس در دوره‌های گوناگون تحصیل در آموزش و پرورش و آموزش عالی در زمینه‌ی زیست‌شناسی، ایمنی‌شناسی و میکروب‌شناسی و تألیف کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی و مقاله‌های علمی.

فرهاد امیری مقدم

فوق لیسانس علوم جانوری، کارشناس مسئول توسعه‌ی طرح‌های سرمایه‌گذاری شرکت گسترش صنعت علوم زیستی (لید کو)، عضو تیم ناظر بر اجرای طرح‌های تحقیقاتی و پایلوت حوزه‌ی بیوتکنولوژی سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، دبیر درس‌های زیست‌شناسی و علوم تجربی دوره‌های راهنمایی، متوسطه و پیش‌دانشگاهی، و با بیش از ۱۵ سال سابقه‌ی تدریس و فعالیت‌های علمی. ایشان علاوه بر شرکت در دوره‌های گوناگون تحصیلات غیر رسمی و مدیریت ۱۰ عنوان پروژه‌ی تهیه و تدوین گزارش امکان‌سنجی در زمینه‌های علوم زیستی، تاکنون مقالات متعددی برای کنگره‌های داخلی و

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۶۱

خارجی نوشته است که «معرفی ۱۷ رکورد جدید از فنون مگس های زیر خانوادهی Syrphidae در شهرستان دامغان و یک گونهی جدید برای ایران (اردیبهشت ۱۳۸۶)» از جملهی آن هاست.

الهه علوی

فوق لیسانس زیست شناسی - علوم گیاهی، عضو شورای برنامه ریزی گروه زیست شناسی «دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی»، مدیر داخلی و عضو شورای برنامه ریزی مجلهی رشد زیست شناسی، و با ۱۵ سال سابقهی تدریس و تألیف. ایشان علاوه بر همکاری در تألیف کتاب های درسی و راهنمای معلم زیست شناسی و آزمایشگاه و نیز پنج کتاب کمک درسی، برای فصل نامه ی «پژوهش و سازندگی» و هفته نامه ی «علوم و فنون» قلم می زند.

حوزهی آموزش شیمی

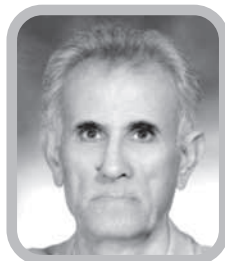
راضیه بنکدار سخی

فوق لیسانس شیمی (گرایش شیمی معدنی)، دبیر دبیرستان های تهران، عضو هیئت علمی پژوهشکدهی نفت تهران و دانشگاه تربیت معلم تهران، کارشناس گروه شیمی در «دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، داور جشنواره ی الگوهای برتر روش تدریس در سطح استان، داور کنفرانس های علمی دبیرستان های شاهد، و با ۲۰ سال سابقه ی تدریس و تألیف و پژوهش. همکاری با مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک دانشگاه تهران، همکاری در تألیف کتاب های «شیمی گرما» و «داده های شیمی»، و نگارش شش مقاله ی تخصصی که یکی از آنها به زبان انگلیسی در هجدهمین کنفرانس بین المللی شیمی و فرایندهای مهندسی در پراگ ارائه شده است، در کارنامه ی فرهنگی ایشان مشاهده می شود.

حسام امینی

لیسانس شیمی، دبیر دبیرستان های تهران و مدرس دانشگاه آزاد، و با بیش از ۳۰ سال سابقه ی کار فرهنگی. ایشان علاوه بر سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، با ناشران خصوصی کتاب های کمک درسی همکاری دارد.

مژگان آبی

فوق لیسانس شیمی، دبیر دبیرستان های تهران، مدرس مرکز آموزش عالی فرهنگیان شهید باهنر و دوره های آموزشی ضمن خدمت، عضو هیئت تحریریه و مسئول بخش شیمی فصل نامه ی المپیاد، و داور تخصصی جشنواره ی الگوی تدریس شیمی. ایشان علاوه بر همکاری در نگارش کتاب شیمی ۱، کتاب

۲۴۹۱۹۰

پاییز ۱۳۸۷

۶۲

«شیمی با نگرش نو» را تألیف کرده است. به علاوه با مجله‌ی «رشد آموزشی شیمی»، همکاری دارد.

حوزه‌ی آموزش فیزیک

غلامرضا شمسائی زرفندی

لیسانس فیزیک، دبیر و مدرس ضمن خدمت فیزیک، کارشناس فیزیک دفتر تکنولوژی و رسانه‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش، مسئول گروه فیزیک سازمان آموزش و پرورش شهر تهران و نیز انتشارات مدرسه، داور جشنواره‌ی روش‌های تدریس فیزیک در مرحله‌ی کشوری (۱۳۸۰) و جشنواره‌ی رشد نرم افزارهای آموزشی متوسطه.

مهناز طلوع شمسی

لیسانس دبیری فیزیک، دبیر دبیرستان‌های تهران، عضو شورای برنامه‌ریزی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی»، و با ۲۰ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف. ایشان در تألیف و بازنگری بسیاری از کتاب‌های درسی و آموزشی فیزیک، از جمله کتاب‌های خودآموز فیزیک، کتاب راهنمای معلم فیزیک ۱، و مجموعه‌ی آستی با فیزیک مشارکت داشته است.

اصغر لطفی

فوق لیسانس فیزیک، طراح و مدرس دوره‌های ضمن خدمت دبیران، کارشناس مسئول گروه فیزیک دفتر تألیف، عضو هیئت علمی دانشگاه، رئیس هیئت مدیره‌ی «مؤسسه‌ی رشد پژوهش»، مسئول گروه علوم پایه و گروه فیزیک جشنواره‌ی خوارزمی، عضو گروه برنامه‌ریزی علوم تجربی دانشگاه آزاد، طراح پرسش‌های آزمون‌ها و مسابقات سراسری کشور، سردبیر مجله‌ی رشد آموزش فیزیک، و با ۳۳ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان علاوه بر تألیف ۱۷۰ عنوان کتاب درسی و آزمایشگاهی برای دوره‌ی متوسطه‌ی نظری و تربیت معلم فنی و حرفه‌ای، تهیه‌کننده، کارشناس و مجری نوارهای ویدیویی آموزش فیزیک، وسایل آزمایشگاهی و بسیاری از وسایل کمک آموزشی دیگر نیز بوده است.

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۶۳

ب) داوران حوزه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش

حوزه‌ی آموزش برق

محمد حسن اسلامی

فوق لیسانس رشته‌ی برق، کارشناس مسئول گروه برق دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، عضو کمیسیون‌های تخصصی برنامه‌ریزی درسی رشته‌ی برق سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان، دبیر فنی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، مدرس آموزشکده‌های فنی، دانشگاه‌های پیام نور و علمی کاربردی، و کارگاه آموزشی برنامه‌ریزی درسی فنی و حرفه‌ای برای کارشناسان آموزش و پرورش افغانستان. وی علاوه بر مشارکت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و ضمن خدمت هنرآموزان فنی و حرفه‌ای و کاردانش و داوری جشنواره‌ی تولید محتوای الکترونیکی، در بخش تحقیق و توسعه‌ی «شرکت ایران موتور» نیز فعالیت دارد. دو کتاب تألیفی ایشان، «تکنولوژی و کارگاه برق صنعتی» و «برق تأسیسات» نام دارند.

هادی عابدی

فوق لیسانس رشته‌ی الکترونیک، کارشناس دفتر فنی و حرفه‌ای، عضو کمیسیون تخصصی تألیف کامپیوتر و میکاترونیک، هنرآموز هنرستان‌های تهران و شهرستان‌های تهران، مدرس آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای و داور حوزه‌ی آموزشی برق و کامپیوتر جشنواره‌ی رشد، با ۹ سال سابقه‌ی کار و فعالیت. از ایشان تاکنون دو مقاله در مجلات داخلی به چاپ رسیده است.

شهرام نصیری سواد کوهی

لیسانس رشته‌ی مهندسی الکترونیک، هنرآموز هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش و با ۲۹ سال سابقه‌ی تدریس و کار فرهنگی. وی علاوه بر داوری بخش دانش‌آموزی جشنواره‌ی خوارزمی، با دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی همکاری مستمر دارد.

ایشان تاکنون بیش از ۱۰ عنوان کتاب به چاپ رسانده‌اند که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: «آزمایشگاه الکترونیک عمومی»، «الکترونیک کاربردی»، «اصول تلویزیون رنگی»، و «سیستم‌های انحراف، لامپ تصویر و عیب‌یابی

کلی تلویزیون رنگی».

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۶۴

حوزهی آموزش کامپیوتر

محمد رضا یمغانی

فوق لیسانس کامپیوتر، عضو هیئت علمی و کمیسیون تخصصی برنامه ریزی دانشگاه جامع علمی - کاربردی و کمیسیون تخصصی برنامه ریزی و تألیف کتاب های فنی و حرفه ای وزارت آموزش و پرورش، داور مسابقات «سما» در سطح کشوری، طراحی سؤالات کنکور فنی و حرفه ای و دانشگاه جامع علمی - کاربردی، و با ۱۱ سال سابقه ی کار فرهنگی. ایشان مؤلف کتاب های رشته ی کامپیوتر شاخه ی فنی و حرفه ای و نیز دانشگاه جامع علمی - کاربردی است.

شهناز علیزاده جهقی

لیسانس نرم افزار کامپیوتر، مدرس دبیرستان های تهران و دانشگاه جامع علمی - کاربردی، کارشناس مسئول توسعه ی آموزش و مهارت های فناوری اطلاعات و ارتباطات، عضو کمیسیون برنامه ریزی و تألیف کتاب های درسی رشته های کاردانش و فنی و حرفه ای، داور سومین جشنواره ی تولید محتوای الکترونیکی، و با ۱۵ سال سابقه ی کار فرهنگی.

حوزهی آموزش کشاورزی

نبی الله مقیمی

فوق لیسانس محیط زیست، مدرس هنرستان و دانشگاه در رشته ی کشاورزی، عضو کمیسیون های کشاورزی، مدیر گروه کشاورزی، و با ۲۴ سال سابقه ی تدریس و برنامه ریزی آموزشی. وی برنامه ریزی رشته های گوناگون کشاورزی برای هنرستان، از جمله «امور زراعی و باغی»، و برای دوره کاردانی، از جمله «تکنولوژی تولید محصولات زراعی» را برعهده داشته است.

سلطان مراد خزاعی

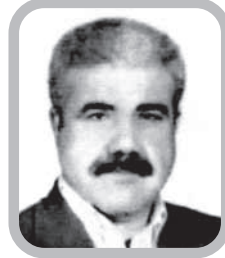
فوق لیسانس کشاورزی، هنرآموز زراعت و اصلاح نباتات هنرستان و آموزشکده ی کشاورزی شهریار، عضو کنگره ی زراعت و اصلاح نباتات، و با ۱۹ سال سابقه ی کار فرهنگی.

جهانشاه ابرانپور

لیسانس دام پروری، عضو کمیسیون تخصصی امور دام سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، و با ۲۵ سال سابقه‌ی کار ستادی، برنامه‌ریزی آموزشی و تألیف. ایشان علاوه بر تدوین چهار دوره‌ی کاردانی که در آموزش‌سکده‌ها اجرا می‌شوند، و تدوین استانداردها و برنامه‌ی آموزشی رشته‌ی امور دام شاخه‌ی فنی و حرفه‌ای، تاکنون ۱۵ عنوان کتاب در رشته‌های مرتبط با دام پروری برای دوره‌های راهنمایی و متوسطه نوشته است.

حوزه‌ی آموزش مدیریت خانواده

سید رحمن هاشمی

فوق لیسانس عرفان اسلامی و دارای تحصیلات حوزوی، کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش، کارشناس برنامه‌ریزی رشته‌ی مدیریت خانواده، و با ۳۰ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان در تهیه و تدوین و دستورالعمل‌های اجرایی، تدوین برنامه‌ی پنج ساله‌ی درسی و کتاب‌های درسی رشته‌ی مدیریت خانواده‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مشارکت داشته است. کتاب‌های «قرآن و صلح جهانی»، «کاربرد و نگهداری لوازم خانوادگی» و «روان‌شناسی رشد» و مقاله‌ای «در بیان طول عمر حضرت بقیة‌الله (عج)» از جمله تألیفات اوست.

محبوبه خلفی

فوق لیسانس مدیریت، عضو کمیسیون تخصصی رشته‌ی مدیریت خانواده و کارشناس مسئول بازرگانی و رشته‌ی مدیریت خانواده‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، طراح سؤالات آزمون‌های کشوری و با ۲۸ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان علاوه بر همکاری در تألیف کتاب مدیریت خانواده و هزینه‌ها، برای مجلات آموزشی از جمله «رشد آموزش فنی و حرفه‌ای» مقاله می‌نویسد.

مهرانگیز دژاگاه

لیسانس طراحی و دوخت، هنرآموز هنرستان‌های تهران، عضو کمیسیون تخصصی رشته‌ی مدیریت خانواده‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، عضو گروه آموزشی رشته‌ی خیاطی استان تهران، طراح سؤالات هماهنگ شهری و کشوری شاخه‌ی کاردانش و فنی و حرفه‌ای، و با ۲۳ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. ایشان علاوه بر همکاری در تألیف کتاب‌های خیاطی ۱ و ۲ رشته‌ی مدیریت خانواده، در اجرای چند پروژه‌ی تحقیقاتی - آموزشی، از جمله «بررسی علل افت تحصیلی» و «بررسی رابطه‌ی هویت ملی و دینی جوانان با پیشرفت جامعه» مشارکت داشته است.

محمدرضا قدیرزاده آرانی

دکترای پزشکی عمومی، معاون امور فرهنگی و پیشگیری بهزیستی استان تهران، مدرس دانشگاه علمی - کاربردی، مدرس دوره‌ی تأمین مدرس رشته‌ی بهداشت خانواده‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، عضو هیئت تحریریه‌ی نشریات علمی متعدد از جمله «دنیای تغذیه» و «دنیای سلامت»، و مدیر مسئول هفته‌نامه‌ی «پزشک امروز».

خدیجه رحمانی

فوق لیسانس، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی. نویسنده‌ی ۲۴ مقاله‌ی فارسی و انگلیسی برای کنگره‌های داخلی و خارجی و مجلات داخلی. ایشان در تألیف چهار عنوان و ترجمه‌ی دو عنوان کتاب در زمینه‌ی بهداشت و تغذیه مشارکت داشته است. کتاب «راهنمای سنجش قد و وزن دانش‌آموزان» را برای معاونت پرورشی اداره‌ی کل آموزش و پرورش تهران نوشته و کتاب «تغذیه برای کشورهای در حال توسعه» را برای انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع کشور ترجمه کرده است.

نسرین امیدوار

دکترای علوم تغذیه، دانشیار و عضو کمیته‌ی تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ی علوم تغذیه، و با حدود ۲۰ سال سابقه کار علمی و فرهنگی. ایشان در نگارش ۲۲ مقاله‌ی فارسی و انگلیسی برای درج در مجلات داخلی و خارجی، شش عنوان کتاب به زبان فارسی، یک عنوان کتاب به زبان انگلیسی و نیز ترجمه‌ی شش عنوان کتاب مشارکت داشته است. به علاوه در ۱۵ طرح پژوهشی مجری یا همکار اصلی بوده است؛ از جمله: «تهیه‌ی بانک مقالات و تحقیقات تغذیه‌ای کشور ۸۳-۱۳۷۸» و «الگوسازی خدمات تغذیه‌ی بالینی در بیمارستان‌های کشور».

مریم قوام صدری

فوق لیسانس تغذیه در علوم بهداشتی، عضو هیئت علمی دانشگاه، مؤلف ۱۹ مقاله‌ی فارسی و انگلیسی برای کنگره‌های داخلی و خارجی و پنج عنوان کتاب در موضوع سلامت و تغذیه، و با حدود ۳۰ سال سابقه‌ی کار علمی و فرهنگی. ایشان کتاب «تغذیه و بهداشت مواد غذایی» را برای وزارت آموزش و پرورش نوشته است.

حوزه‌ی آموزش مکانیک

حسن ضیغمی

لیسانس مکانیک (حرارت و سیالات)، مدرس هنرستان و دبیرستان، کارشناس رشته‌های تأسیسات و صنایع فلزی در دفتر آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای، عضو کمیسیون‌های رشته‌های تأسیسات و صنایع فلزی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب فنی و حرفه‌ای و کاردانش، و داور حوزه‌ی آموزشی مکانیک با ۱۲ سال سابقه‌ی تدریس و برنامه‌ریزی آموزشی.

داوود نجف‌زاده

لیسانس مکانیک، هنرآموز هنرستان‌های فنی و مدرس آموزش‌شده‌ی فنی و دانشگاه جامع تکنولوژی، کارشناس «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای». از ایشان تاکنون کتاب‌های متعددی به چاپ رسیده است، از جمله: باتری خودرو، سیستم تهویه، سیستم‌های الکتریکی خودرو، و رسم فنی (چهار دوره کاردانی رشته‌ی ساخت و تولید).

امیر نظری

لیسانس مهندسی صنایع چوب و کاغذ، هنرآموز هنرستان‌ها و مدرس مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌های تهران، کارشناس برنامه‌ریزی آموزشی رشته‌ی صنایع چوب و کاغذ دفتر آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای، و داور جشنواره‌ی خوارزمی. کتاب‌های «تزیینات داخلی چوبی»، «ماشین‌های عمومی صنایع چوب»، «رسم فنی عمومی صنایع چوب» و مقالات «معرفی نرم‌افزار COVE cutten» و «واژه‌نامه‌ی تصویری صنایع چوب»، از جمله آثار تألیفی ایشان است.

چهارم ۲۴
پاییز ۱۳۸۷

۶۸

بیژن شفیق‌زاده

فوق لیسانس مهندسی مکانیک، مدرس رشته‌های مکانیک سیالات در مراکز آموزش عالی در دوره‌های کاردانی و کارشناسی، و نویسنده‌ی کتاب‌های متعدد آموزشی، از جمله: «محاسبات فنی ۱» و «تکنولوژی شاسی و بدنه‌ی خودرو».

احمد رضا دوراندیش

فوق لیسانس مکانیک، کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های گروه مکانیک آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، عضو کمیسیون برنامه‌ریزی رشته‌ی نقشه‌کشی عمومی و کمیسیون برنامه‌ریزی مدارس عالی، و داور حوزه‌ی آموزش مکانیک جشنواره با هفت سال سابقه‌ی برنامه‌ریزی آموزشی، تألیف و فعالیت‌های علمی. ایشان علاوه بر نگارش چند مقاله‌ی تخصصی که یکی از آن‌ها به زبان انگلیسی است، کتاب «تجزیه و تحلیل سیستم‌ها» را نیز تألیف کرده است. طراحی و ساخت روبات Play back و طراحی و ساخت دریچه‌ی هواگردان سیستم‌های سرمایشی و گرمایشی بدون استفاده از انرژی برق (اختراع) از جمله فعالیت‌های علمی ایشان است.

حوزه‌ی آموزش مواد

جمشید علی محمدی

لیسانس مهندسی مواد، مدرس و برنامه‌ریز آموزش‌شده‌های دوره‌ی کاردانی، کارشناس مسئول برنامه‌ریزی و تألیف در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، مدیر برنامه‌ی بازسازی و اصلاح ۲۱ عنوان کتاب درسی تخصصی رشته‌های فنی و حرفه‌ای، مدیر برگزاری دوره‌های آموزشی مورد نیاز دستگاه‌ها، مدیر برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت، مشاور مؤسسه‌ی پژوهشی - آموزشی وزارت صنایع و معادن، عضو کمیته‌های تخصصی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور و با ۲۴ سال سابقه‌ی کار و فعالیت آموزشی و فرهنگی. ایشان بیش از ۱۰ دوره‌ی آموزشی تخصصی را در داخل و خارج از کشور گذرانده‌اند.

غلامرضا محمدزاده

فوق لیسانس برنامه‌ریزی آموزشی فنی و حرفه‌ای و فارغ‌التحصیل دوره‌ی دکترای دانشگاه گوردون (آمریکا) در رشته‌ی نظام آموزشی، مدرس مجتمع فنی صنعت و معدن و مؤسسه‌ی ارتقای صنعت طلا و جواهر ایران و دوره‌های بازآموزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، هماهنگ‌کننده‌ی منطقه‌ای «دانشگاه بین‌المللی آپروین» و کمیسیون آسیا - اقیانوسیه اعتباربخشی و اعطای گواهی‌نامه به مؤسسات آموزشی و نیز هماهنگ‌کننده‌ی ملی دوره‌ی دورن کشور کالج طرح کلمبو، نماینده‌ی ویژه‌ی آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای در کنفرانس کارشناسان برجسته‌ی فنی و حرفه‌ای آسیا - اقیانوسیه، و با ۳۱ سال تحصیل، تدریس، تألیف و خدمات فرهنگی.

ایشان تألیف ۱۲ عنوان کتاب درسی و پودمان آموزشی برای وزارت آموزش و پرورش، اتحادیه‌ی طلا و جواهر ایران، مؤسسه‌ی ارتقای صنعت طلا و جواهر ایران و مؤسسه‌ی کارآفرینان نوآور، انتشار ۴۰ مقاله‌ی آموزشی، علمی و تحقیقاتی در مطبوعات داخلی، و ارائه‌ی پنج عنوان مقاله‌ی خارجی در سمینارها و کنفرانس‌های بین‌المللی را در کارنامه‌ی خدمات فرهنگی خود دارد.

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۶۹

ساسان صدرایی نوری

فوق لیسانس مهندسی شیمی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه صنعت نفت و مدرس فرایندهای شیمیایی، توسعه‌ی فرایندهای شیمیایی و مدیریت R & D، معاون فناوری پژوهشگاه صنعت نفت و با ۲۲ سال سابقه‌ی تدریس، تحقیق و تألیف. ایشان مؤلف سه کتاب درسی در زمینه‌ی آموزش فنی و حرفه‌ای است و تاکنون ۲۸ مقاله در نشریات و سمینارهای داخلی و خارجی عرضه داشته است. یک ثبت اختراع داخلی و دو ثبت اختراع بین‌المللی در زمینه‌ی فرایندهای شیمیایی و کاتالیست، از دیگر دستاوردهای اوست.

اعظم صفاری آشتیانی

لیسانس مهندسی شیمی، دبیر، هنرآموز و سرپرست بخش رشته‌ی صنایع شیمیایی، عضو کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی رشته‌ی صنایع شیمیایی، عضو فعال گروه‌های آموزشی استان تهران، داور مسابقات علمی- عملی استانی و کشوری در رشته‌ی صنایع شیمیایی، و با ۲۹ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. بازسازی کتاب درسی آزمایشگاه شیمی تجزیه (۱) و همکاری در تألیف چند کتاب درسی، از جمله «عملیات دستگاهی در صنایع شیمیایی»، «فرایندهای شیمیایی» و «شیمی معدنی»، از جمله فعالیت‌های تألیفی ایشان است.

مریم ابراهیمی

لیسانس مهندسی مواد (سرامیک)، عضو کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی رشته‌ی سرامیک صنعتی، مدرس دبیرستان‌های کار دانش تهران، و با شش سال سابقه‌ی کار فرهنگی. مشارکت در تألیف کتاب «لعباب و مواد سرامیک»، تحقیق در خصوص تغییر خواص فیزیکی، مکانیکی و ساختاری سرامیک‌ها، و تألیف مقاله‌ی «پیرو سرامیک‌ها» از جمله فعالیت‌های علمی ایشان است.

حسن خوشبخت

لیسانس مهندسی مواد (سرامیک)، هنرآموز هنرستان فنی رشته‌ی سرامیک و هنرستان جوار کارخانه‌ی پارس سرام، مدرس دانشگاه شهید رجایی، عضو کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی رشته‌ی سرامیک صنعتی، سرگروه گروه‌های آموزشی شهر تهران، داور مسابقات علمی و عملی استانی و کشور، عضو کمیسیون تخصصی کانی‌های غیرفلزی سازمان فنی و حرفه‌ای کشور، و با ۱۵ سال سابقه‌ی کار فرهنگی. وی با مرکز تحقیقات شیشه و لعاب دانشگاه علم و صنعت ایران همکاری دارد و در بررسی و اصلاح برنامه‌ی درسی (استاندارد مهارت) سازمان فنی و حرفه‌ای کشور مشارکت داشته است. تألیف کتاب «سفالگری» به سفارش سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و نگارش مقاله برای فصل‌نامه «الماس» از جمله فعالیت‌های تألیفی ایشان است.

۱۳۹۱-۲۴

پاییز ۱۳۸۷

رضا حیدرزاده آرانی

لیسانس رشته‌ی متالورژی و هنرآموز هنرستان‌های تهران، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، عضو اصلی کمیسیون برنامه‌ریزی درسی آموزش فنی و حرفه‌ای، و با ۳۳ سال سابقه‌ی آموزش و تألیف. دو کتاب «تکنولوژی ریخته‌گری» و «کارگاه ریخته‌گری» هنرستان از تألیف ایشان است.

حوزه‌ی آموزش هنر

منصور جام شیر

فوق لیسانس رشته‌ی گرافیک، دبیر کمیسیون روابط عمومی انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان، مدیر مسئول نشر نگارینه، مدرس گرافیک در دانشگاه‌ها، عضو هیئت داوران جشنواره‌ی کتاب‌های برتر، و با بیش از ۲۰ سال سابقه‌ی کار عملی در زمینه‌های متنوع رشته‌ی گرافیک، از جمله صفحه‌آرایی مجلات، طراحی پوستر و بروشور، و انجام پروژه‌های خاص برای دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های خصوصی، و نیز حضور در نمایشگاه‌های گرافیک.

حمیدرضا جهانی

فوق لیسانس نقاشی، کارشناس مسئول آموزش هنر «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش»، مدرس دانشکده‌های هنری و مراکز تربیت معلم شهر تهران، عضو هیئت داوران بیش از ۲۰ جشنواره‌ی هنری تجسمی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سطح کشور، و با ۲۵ سال سابقه‌ی تدریس و تألیف. ایشان علاوه بر مشارکت در تدوین استانداردهای آموزشی شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش کتاب «طراحی‌ها» (برای آموزشکده‌های هنری) و «آشنایی با مکاتب نقاشی» (برای سوم هنرستان رشته‌ی نقاشی) را نیز تألیف کرده است.

به علاوه، لوح افتخار استاد نمونه‌ی کشور را دریافت داشته و در سال ۱۳۸۴ در جشنواره‌ی شهید رجایی، به عنوان کارشناس نمونه برگزیده شده است.

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۷۱

بشری گل بخش

لیسانس صنایع دستی و فوق لیسانس پژوهش هنر، هنرآموز هنرستان‌ها و مدرس آموزشکده‌های هنری تهران، کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های تخصصی رشته‌ی صنایع دستی (فنی و حرفه‌ای)، عضو شورای انجمن خوش‌نویسان تهران، و داور حوزه‌ی آموزشی هنر جشنواره، با ۲۴ سال سابقه‌ی تدریس و کار هنری. وی که فارغ‌التحصیل ممتاز انجمن خوش‌نویسان ایران است، سه اثر چاپ شده در کتاب «در قلمرو ایثار» دارد و ویراستار علمی کتاب‌های «آشنایی با صنایع دستی ایران» و «کارگاه طراحی نقوش سنتی» بوده است.

دارا افشار قوچانی

فوق لیسانس پژوهش هنر، مدرس دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی تهران، عضو کمیسیون‌های تخصصی و برنامه‌ریزی رشته‌های هنری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش، عضو هیئت داوران جشنواره‌های متعدد، از جمله جشنواره‌ی جوان خوارزمی و جشنواره‌های هنری فرزندان شاهد، و با ۳۱ سال سابقه‌ی تدریس و کار هنری.

احمد نوری

لیسانس هنرهای نمایشی، نویسنده و کارگردان تئاتر، کارشناس برنامه‌ریزی درسی رشته‌های نمایش، سینما، انیمیشن و موسیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، داور جشنواره‌های تئاتر دانش‌آموزی.

* تا آخرین مرحله‌ی آماده‌سازی جوانه ۲۴ سوابق فرهنگی آقای محمد رضا رخشانی مقدم کارشناس حوزه‌ی آموزش دینی، به دبیرخانه‌ی جشنواره ارسال نگردید.

